

บทที่ 2

แนวความคิด หลักการทั่วไป และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการดำรงชีวิต และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลแต่ละคนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตส่วนตัว หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ใด ๆ ก็ตาม บุคคลแต่ละคนต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่จะต้องเลือกกระทำ หรือเลือก งดเว้นไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจของบุคคลแต่ละคนใน กรณีนี้นี้ โดยทั่วไปแล้วมักเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยมีปัญหา หรือมีผลกระทบมากมายนัก ทั้งนี้ เพราะเป็นการตัดสินใจของบุคคลเพียงคนเดียวในกิจกรรมของบุคคลนั้น ซึ่งเมื่อเกิดความ ผิดพลาดใด ๆ ขึ้นแล้วก็ย่อมจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลผู้ตัดสินใจนั่นเอง หรือต่อ บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นจำนวนไม่มากนัก แต่เมื่อสภาพสังคมได้เจริญขึ้น บุคคลแต่ละ คนมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในองค์การหรือสถาบันอื่น ๆ ภายนอกสถาบันครอบครัวแล้ว เช่น สมาคม สโมสร บริษัท ธุรกิจ โรงเรียน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เป็น ต้น องค์การต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมต้องมีการกิจที่จะต้องกระทำอยู่อย่างมากมายหลายประ การ ทั้งนี้เป็นการกิจซึ่งอยู่ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่โดยตรง และภารกิจอื่น ๆ ซึ่งอยู่ นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของตน ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจเหล่านั้น ย่อมจะต้อง เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ นานาอยู่ตลอดเวลาและโดยที่บุคคลในองค์การ หนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการตัดสินใจแทน หรือในนามขององค์การนั้น ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก

ดังนั้นการตัดสินใจในกรณีเช่นนี้ย่อมที่จะมีปัญหา อุปสรรค ตลอดจนผลกระทบจาก การตัดสินใจนั้นมากกว่าการตัดสินใจของบุคคลเพียงคนเดียว ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปแล้ว บุคคลแต่ละคนมักจะมีความรู้สึก ความคิด เห็น ความพึงพอใจ และความต้องการที่แตกต่างกัน เมื่อต้องมาตัดสินใจร่วมกันในปัญหาหรือประเด็นปัญหาเดียวกันแล้ว แต่ละคนก็จะนำ เอาสิ่งที่ทุกคนมีอยู่แตกต่างกันนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานในการตัดสินใจ ซึ่งย่อมจะ ก่อให้เกิดปัญหา ความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคลต่าง ๆ อย่างไรก็ตามก็ไม่ว่าการ

ตัดสินใจของบุคคลจะเป็นไปในกรณีใดก็ตาม อาจกล่าวสรุปได้ว่าในการดำรงชีวิตมนุษย์ทุกคนทุกนามจำเป็นต้องเกี่ยวข้องผูกพันอยู่กับการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ แทบทุกลมหายใจ

ในทำนองเดียวกัน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีการเลือกตั้งในทุกเวลา 4 ปี แต่อาจจะช้าหรือเร็วมากกว่านั้น ทั้งนี้ก็แล้วแต่สภาพแวดล้อมในทางการเมืองว่าเป็นไปตามปกติหรือไม่ ถ้าหากมีการปฏิวัติรัฐประหาร การเลือกตั้งก็อาจจะช้ามากกว่า 4 ปี หรือถ้ามีการยุบสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งก็อาจจะเกิดขึ้นรวดเร็วกว่าปกติก็ได้ ตามปกติในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง จะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งมากกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันพึงมีได้อยู่เสมอ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ผู้ลงคะแนนเสียงจะต้องทำการตัดสินใจว่าจะเลือกลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนเองพอใจมากที่สุด ตามหลักเกณฑ์ของผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน ซึ่งในการตัดสินใจที่จะลงคะแนนเสียงให้ใครนั้น ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนจะต้องมีขั้นตอนในการที่จะลดจำนวนผู้สมัคร ให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เขตเลือกตั้งนั้น ๆ จะพึงมีได้ หรือเท่ากับจำนวนที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ ลักษณะดังกล่าวมานี้ก็คือกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั่นเอง ดังนั้น แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องนี้ คือ "การตัดสินใจ" และ "กระบวนการตัดสินใจ" ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

การตัดสินใจคืออะไร

การตัดสินใจในที่นี้ใช้เทียบเท่ากับคำว่า decision-making ในภาษาอังกฤษ คำบริหารบางเล่มใช้คำว่า "การวินิจฉัยสั่งการ" หรือ "การตัดสินใจสั่งการ" เป็นต้น แต่ก็ เป็นความหมายเดียวกัน

คำนิยามของการตัดสินใจนั้นมีหลายอย่าง หลายสำนวน แล้วแต่สำนักและนักวิชาการแต่ละกลุ่ม บางกลุ่มถือว่าการกระทำของมนุษย์ทุกอย่างต้องมีการตัดสินใจทั้งสิ้น แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า เรามีการตัดสินใจจริง (real decision) ไม่บ่อยนัก แต่ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมอะไรก็ตาม การตัดสินใจนั้นไม่พ้นการเลือก หรือจะต้องมีทางเลือกอยู่เสมอ ถ้าไม่มีทางเลือกหลายทาง มีอยู่ทางเดียว เราก็ต้องเลือกอีกกว่า

เราจะทำหรือไม่ทำตามแนวทางนั้น โดยทั่วไปแล้วกรณีหลังนี้เกิดขึ้นน้อยจนเราไม่นำมา เป็นกรณีสำคัญโดยเหตุนี้จึงมีผู้ให้คำนิยามว่า ("การตัดสินใจ ก็คือ การเลือกทางใดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทาง (a choice among alternatives) นั่นเอง¹ ซึ่งมีความหมายไปในทางเดียวกับความหมายเดิมของคำว่า "decision" ที่มาจากภาษาลาติน ซึ่งมีความหมายว่า cut off เป็นการเลือกการตัดสินใจลงไปยังอย่างใดอย่างหนึ่ง²)

ความหมายของการตัดสินใจที่ว่า การเลือกจากหลาย ๆ ทางนี้ เป็นคำนิยามที่อธิบายให้เห็นถึงลักษณะหรือแนวความคิดหลักของการตัดสินใจ แต่การเลือกหรือการตัดสินใจนี้บุคคลหรือกลุ่มที่ตัดสินใจ หรือ เลือกทางนั้นจะไม่เลือกเลื่อนลอยหรือเลือกไปอย่างไร้จุดหมายจะต้องเลือกจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ จุดมุ่งหมายนั้นจะชัดเจนหรือซ่อนเร้นอยู่ก็ตามจะต้องมีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ โดยเหตุนี้คำนิยามที่กว้างขวางของการตัดสินใจก็คือ "การซึ่งใจ ใดระตรงและตัดสินใจเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ"³ หรือ "เป็นการกระทำที่ตั้งใจ เลือก เพื่อให้บรรลุผลที่ตั้งไว้"⁴

การให้คำนิยามที่กว้างขวางไปกว่า 2 ลักษณะที่กล่าวมาแต่ต้นคือคำนิยามที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการตัดสินใจ เข้าไว้ด้วย เพื่อให้เห็นลักษณะของการตัดสินใจที่ชัดเจนขึ้นว่าการตัดสินใจแต่ละครั้งมีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง คือคำนิยามของ Schackle ที่กล่าวว่า "การตัดสินใจเป็นเหตุการณ์สร้างสรรค์ทางจิต ที่ความรู้ ความคิด ความรู้สึกและ

¹J. A. F. Stoner, Management (London : Prentice-Hall, 1978), p. 150.

²T. Adair, Training for Decision (Westmead : Gower Press, 1979), p. 50.

³สุชาติ ประชากุล, หลักการบริหารงานแผนใหม่ (พระนคร : แพรวทิทยา, 2512), หน้า 310.

⁴W. W. Hynes and J. L. Massie, Management : Analysis, Concepts and Cases (New Delhi : Prentice-Hall, 1964), p. 147.

จินตนาการผสมผสานกัน เพื่อผลในทางปฏิบัติ"⁵ คำนิยามนี้ ชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจนั้นจะ
จะต้องเกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด และจินตนาการด้วยพร้อมกัน

การตัดสินใจมีความสำคัญทางการเมือง เพราะมีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ให้
คำนิยามการเมืองแง่อำนาจ ในแง่การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ในแง่
สถาบันหรือโครงสร้าง เป็นต้น แต่แม้จะมีการนิยามคำว่า การเมืองไว้หลากหลายก็ตาม สิ่ง
ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ การเมืองเป็นกระบวนการที่ดำเนินโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และใน
การดำเนินการทางการเมืองนั้น การตัดสินใจ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแทบทุกขั้นตอนของการ
เมือง ตัวอย่าง เช่น ประชาชนตัดสินใจว่าจะไปเลือกตั้งหรือไม่ และจะเลือกตั้งใคร ผู้
สมัครรับเลือกตั้งตัดสินใจว่าจะถอนตัวหรือไม่ รัฐบาลจะตัดสินใจยุบสภาหรือไม่ เป็นต้น

ดังนั้นการตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยปกติในสังคมการเมือง
และเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในทุกสังคม การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจของบุคคลหรือกลุ่ม
บุคคล หรือเป็นการตัดสินใจโดยบุคคลระดับต่าง ๆ ก็ได้ เช่น การตัดสินใจโดยนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด กรรมการสภาตำบล ประชาชน
โดยทั่วไป ฯลฯ สำหรับการศึกษานี้ จะเป็นการศึกษากรณีการตัดสินใจของประชาชน
โดยทั่วไปในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่าในการลงคะแนนเสียง
เลือกตั้งแต่ละครั้งผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ที่จะลดจำนวนสมาชิกสภาผู้
แทนราษฎรให้เหลือ เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เขตนั่นพึงมีได้ หรือเท่าที่ ต้อง
การจะลงคะแนนเสียงให้

โดยสรุปแล้ว "การตัดสินใจ" ก็คือ กระบวนการเลือกในระหว่างทางเลือก
ต่าง ๆ ซึ่งเป็นเทคนิคที่จะลดจำนวนทางเลือกจากหลาย ๆ ทางมาเหลือเท่ากับจำนวน

⁵G. L. S. Schackle and Others (eds.), Uncertainty and Business Decisions : A Symposium (Liverpool : Liverpool University Press, 1957), p. 105.

ทางเลือกที่ต้องการ ซึ่งจะเป็นทางเลือกที่ผู้เลือกพอใจมากที่สุดตามหลักเกณฑ์ของแต่ละคน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เช่นเดียวกัน เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งมีจำนวนมาก กว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ในแต่ละเขต ซึ่งแสดงว่าผู้ลงคะแนนเสียงมีทางเลือกหลายทาง ดังนั้นผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนก็จะต้องหาเทคนิค หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะลดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ให้เหลือจำนวนเท่าที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ ซึ่งใน การที่จะลดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นจะมีลักษณะเป็นขั้นตอน เพื่อที่จะลดจำนวนผู้สมัครให้ เหลือ เท่ากับจำนวนที่ต้องการลงคะแนนเสียงให้ ซึ่งจะเป็นบุคคลที่ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน พยายามมากที่สุด การศึกษาในลักษณะนี้ก็คือการศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร

ในการศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนี้ จะ ทำการศึกษาเปรียบเทียบ กระบวนการตัดสินใจ ที่นักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้ในด้าน ต่าง ๆ เพื่อที่จะประยุกต์กระบวนการตัดสินใจโดยทั่วไป เป็นกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาคั้งนี้ต่อไป

✓ กระบวนการตัดสินใจ

กระบวนการตัดสินใจ (decision-making process) ได้แก่ การกำหนดขั้น ตอนการดำเนินการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเทคนิคที่จะลดจำนวนทางเลือกการเลือกลงมาให้ เหลือ เพียงจำนวนทางเลือกที่ตนเองต้องการเท่านั้น กระบวนการตัดสินใจของมนุษย์นั้น มีทั้งที่ เป็นระบบ และไม่เป็นระบบ กระบวนการตัดสินใจอย่างไม่เป็นระบบนั้น เราจะพบได้เสมอ และบ่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่จะอาศัยสามัญสำนึก อาศัยการลองผิดลองถูก อาศัย ความเคยชิน และจากประสบการณ์ ซึ่งบุคคลเป็นจำนวนมากตัดสินใจโดยวิธีการดังกล่าวนี้^๕ แต่วิธีการที่ควรทำความเข้าใจและศึกษาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ คือ การตัดสินใจอย่างเป็น ระบบอย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางศาสตร์ (rational decision-making) วิธีการนี้

^๕ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, "ผู้บริหารกับการตัดสินใจในระดับอุดมศึกษา," วารสาร วิทยาลัยการค้า 4 (สิงหาคม-พฤศจิกายน 2526) : 40.

คือ วิธีการทางศาสตร์ (scientific method) นั้นเอง แต่ได้พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายการตัดสินใจของบุคคล)

การศึกษากระบวนการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเป็นการศึกษาถึงการกระทำที่ติดต่อกันไป เป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจแบ่งเป็นขั้นตอนได้ โดยจะเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนแรก การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การยอมรับความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นตอนการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง สำหรับกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่จะนำมาวิเคราะห์และ เป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้ จะสร้างกรอบทฤษฎีขึ้นมา โดยจะทำการเปรียบเทียบกรอบทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายเอาไว้ แล้วประยุกต์ขึ้น เป็นขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การศึกษาพิจารณากระบวนการตัดสินใจ (decision-making process) นี้ มีนักวิชาการให้ความเห็นและจัดลำดับขั้นตอนของกระบวนการไว้บ้างน้อยบ้าง สุดแต่ทัศนะของผู้เขียนแต่ละคน แต่โดยสรุปแล้วก็มีลักษณะและสาระสำคัญที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก เพราะส่วนใหญ่อีกคือ แนววิธีการพิจารณาแก้ปัญหาที่เรียกว่า "problem solving approach" เป็นเกณฑ์สำหรับการศึกษาพิจารณา ดังนั้นจึงจะขอกล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งนักวิชาการทั้งหลายได้ให้ความหมายเอาไว้ โดยจะกล่าวถึงนักวิชาการบางคนเท่านั้น

Herbert A. Simon ได้กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจ มีด้วยกัน 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้⁷

1. การค้นหาข่าวสาร (intelligent activity) ซึ่งได้แก่ การดำเนินการค้นหาข่าวสารข้อมูล และรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

⁷Herbert A. Simon, The New Science of Management Decision (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1977), pp.40-41.

2. กิจกรรมออกแบบ (design activity) ซึ่งได้แก่ การดำเนินการค้นหา จัดตั้ง และวิเคราะห์หนทางเลือกต่าง ๆ ที่อาจเป็นทางออกของการตัดสินใจ ในประเด็น หรือปัญหาที่ต้องการตัดสินใจนั้น ๆ

3. กิจกรรมเลือก (choice activity) ซึ่งได้แก่ การดำเนินการตัดสินใจ เลือกหนทางเลือกทางใดทางหนึ่ง จากบรรดาหนทางเลือกต่าง ๆ ที่ได้ค้นหามาแล้วในกิจกรรมออกแบบ และเป็นหนทางที่สามารถเป็นไปได้ด้วย

4. ขึ้นประเมินและทบทวน (review activity) เป็นขั้นตอนที่จะทบทวนและประเมินผลถึงหนทางเลือกที่ได้เลือกไว้แล้ว

กระบวนการต่าง ๆ ตามที่ Simon ได้กล่าวมานั้นก็คือ กระบวนการแก้ปัญหา ซึ่ง Dewey ได้สรุปไว้เป็น 3 ขั้นตอน ง่าย ๆ คือ ปัญหาอะไร มีทางแก้อะไรบ้าง และ ทางไหนดีที่สุด^๘ ซึ่งก็คล้ายคลึงกับกิจกรรมขั้นตอนดังกล่าวมาแล้ว

Edwin B. Flippo ได้สรุปขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจไว้ดังต่อไปนี้^๙

1. สืบสวนให้ได้ข้อเท็จจริงและพิจารณาปัญหาที่จะต้องตัดสินใจว่า มีความมุ่งหมายอย่างไร มีลักษณะขัดแย้งหรือกระทบกระเทือนต่อองค์การอย่างไรบ้างหรือไม่ ทั้งนี้ ต้องไม่ลืมหลักการพิจารณาถึงเหตุและผลที่จะเกิดจากการวินิจฉัยนั้น การพิจารณาในประการนี้มีลักษณะเป็นการสร้างขอบเขตของปัญหา และวิธีการที่จะวินิจฉัยให้แคบเข้า ใน การนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้และความรอบคอบประกอบกัน

2. พิจารณาเลือกแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายทาง โดยเลือกไว้สำหรับเป็นแนวทางพิจารณาขั้นสุดท้ายสัก 3-5 ประการ ซึ่งในการนี้จำเป็นต้องอาศัย ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และภูมิหลังของผู้ตัดสินใจในปัญหาเป็นส่วนประกอบ

^๘John Dewey, How We Think (Boston : D. C. Heath and Company, 1910), pp.101-105.

^๙Edwin B. Flippo, Management : A Behavioral Approach (Boston, Mass. : Allyn and Bacon, Inc., 1966), pp. 36-40.

3. รวบรวมข้อมูลและข่าวสาร เพื่อทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาที่ได้เลือกไว้จากขั้นที่ 2 การเลือกแนวทางแก้ปัญหาไว้เพียง 3-5 ประการนี้ จะช่วยประหยัดเวลาและตัวปัญหาให้แคบเข้า โดยไม่ต้องรวบรวมข้อมูลและข่าวสารทั้งหมด เพราะจะทำให้เสียเวลาและสิ้นเปลืองมาก

4. พิจารณาผลดีและผลเสียที่จะเกิดจากการเลือกวิธีแก้ปัญหาอื่น ๆ โดยอาศัยการวิเคราะห์เปรียบเทียบจากข้อมูลและข่าวสารที่รวบรวมไว้ แล้วเลือกวิธีการที่คาดว่าจะดีที่สุด เป็นแนววินิจฉัยตัดสินใจต่อไป

John M. Pfiffner ได้แบ่งกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 9 ขั้นตอน¹⁰

1. การยอมรับรู้ถึงปัญหา
2. การรวบรวมข้อมูล
3. การแยกประเภทและวิเคราะห์ข้อมูลนี้
4. การเตรียมรายการงานของวิธีหลาย ๆ วิธีที่จะบรรลุเป้าหมาย
5. การระบุถึงวิธีแก้ปัญหา เพื่อเลือกไว้หลาย ๆ วิธี
6. การประเมินผลวิธีแก้ปัญหา เพื่อเลือกเหล่านี้
7. การตัดสินใจ
8. การปฏิบัติการทำเป็นไปตามการตัดสินใจ
9. การแสวงหาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติการทำเป็นไปตามการตัดสินใจ

Charles F. Lindblom แบ่งกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้¹¹

ไปนี้¹¹

¹⁰John M. Pfiffner, "Administrative Rationality," Public Administration Review 20 (Summer 1960) : 125-132.

¹¹Charles E. Lindblom, The Policy-Making Process (Englewood Cliffs N.J. : Prentice-Hall, 1968), p. 13.

1. ระบุปัญหาให้ชัดเจน
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมาย
3. พิจารณาวิธีปฏิบัติที่เป็นไปได้ เพื่อใช้แก้ปัญหาจุดมุ่งหมายแต่ละข้อ
4. ประเมินผลดี และผลเสียของวิธีปฏิบัติแต่ละวิธี
5. เลือกวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด

E. Frank Harrison แบ่งกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

12

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาไว้
2. ค้นหาทางเลือกต่าง ๆ สำหรับแก้ปัญหานั้น ๆ
3. เปรียบเทียบและประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหา
4. กระทำการเลือกทางแก้ปัญหา
5. ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด
6. ติดตามและควบคุมผลของการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น

สำหรับนักวิชาการไทยก็ได้ให้ความหมายของกระบวนการตัดสินใจไว้เหมือนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วุฒิชัย จานงค์ แบ่งกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้¹³

1. การแยกแยะตัวปัญหา (problem identification) เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงในตัวปัญหาออกมาให้ได้ การแก้ปัญหานั้นเมื่อได้รู้ตัวปัญหาที่แท้จริงก็เท่ากับว่าแก้

¹²E. Frank Harrison, The Managerial Decision-Making Process, 2nd ed. (Boston : Houghton Mifflin Company, 1975), p. 24.

¹³วุฒิชัย จานงค์, พฤติกรรมกรรมการตัดสินใจ (กรุงเทพมหานคร : บารมีการพิมพ์, 2523), หน้า 4-7.

ปัญหาได้ครั้งหนึ่งแล้ว ซึ่งหมายถึงว่าในหลายกรณีผู้ที่แก้ปัญหาไม่ทราบถึงตัวปัญหาที่แน่นอน เพราะฉะนั้นก็อาจจะดำเนินการแก้ปัญหาทุกอย่าง โดยไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงก็เป็นได้

ขั้นตอนแรกของการตัดสินใจนั้น เป็นเรื่องของการสร้างความแน่ใจ มั่นใจโดยการค้นหา ทำความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง ที่กล่าวว่าเป็นเรื่องของการแยกแยะตัวปัญหาออกมาแน่ชัดหรือตัวปัญหาที่แน่นอนที่แท้จริงนั้น ก็เพราะว่ากระบวนการตัดสินใจจะเริ่มต้นตามขั้นตอนแรก เมื่อผู้ทำการตัดสินใจมีความรู้สึกว่าได้เกิดปัญหามา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วตัวปัญหานี้ก็จะ เรียกร้องความสนใจ หรือความตั้งใจในอันที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น การตัดสินใจนั้นอยู่ที่การแยกแยะตัวปัญหาที่แท้จริงออกมาให้ได้นั่นเอง

2. การหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหานั้น (information search) ในขั้นที่ 2 ของขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจก็เป็นเรื่องของข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหา กล่าวคือในปัญหาต่าง ๆ นั้น เราจะทราบได้แน่นอนว่า การที่จะเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นมา จำเป็นต้องมีสาเหตุ เพราะฉะนั้นการเสาะหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหาก็คือการเสาะหาสิ่งที่เป็นสาเหตุ หรือสิ่งที่ก่อให้เกิดตัวปัญหานั้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่สาเหตุโดยตรงก็เป็นได้ ความสามารถที่จะหาข่าวสารข้อมูลที่ครอบคลุมมากที่สุด หรือที่กล่าวว่าเป็นข่าวสารที่สมบูรณ์ (complete information) นั้นอาจจะเป็นไปได้ แต่ในข้อเสนอนี้ขั้นตอนการตัดสินใจประการที่ 2 นี้ เป็นเรื่องของการเสาะแสวงหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้การเสาะหาข่าวสารควรจะเป็นไปตามแนวความคิดที่ว่าข่าวสารที่สรรหานั้น จำเป็นจะต้องมีความเกี่ยวข้องและจำเป็นกับตัวปัญหา ตลอดจนมีความเพียงพอต่อการแก้ปัญหานั้น ซึ่งการเสาะแสวงหาที่ทำได้ละเอียดลึกซึ้งด้วยความช่วยเหลือของเครื่องจักรกลบางชนิด ที่มีความรวดเร็ว และสามารถที่จะดำเนินการข้อมูล เพื่อค้นหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ถูกต้องแน่นอนมากยิ่งขึ้น

3. การประเมินค่าข่าวสาร (evaluation of information) ในบรรดาข่าวสารที่เสาะแสวงหานั้น ก็ต้องยอมรับความจริงประการหนึ่งว่า มิได้หมายความว่าข่าวสารทุกชนิดที่หามาได้ นั้น เกี่ยวข้องกับตัวปัญหาและมีคุณค่ากับตัวปัญหานั้นอย่างแท้จริงเสมอไป ทั้ง ๆ ที่ขณะทำการเสาะหา ก็ได้ตั้งใจเช่นกัน เพราะฉะนั้นก็จำเป็นต้องมีการประ

เมื่อกำหนดว่าข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้อง เหมาะสม เพียงพอตรงกับเวลาและสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ปัญหาได้หรือไม่ ซึ่งจะมีการเสาะแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติม หลังจากประเมินค่าข่าวสารแล้วว่า ไม่เพียงพอหรือไม่เกี่ยวข้องกับเท่าที่ควร หรือจำเป็นต้องตัดข่าวสารบางอย่างออกไป ถ้าเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหาที่จะทำการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจนั้น

4. การกำหนดทางเลือก (listing of alternatives) ในขั้นนี้เองที่โดยทั่ว ๆ ไปมักจะเห็นว่าเป็นขั้นสำคัญมากของการตัดสินใจ คือ การกำหนดทางเลือกมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ได้กล่าวแล้วว่าในกระบวนการตัดสินใจตามขั้นตอนนั้นการกำหนดทางเลือกหรือเลือกทางเลือกใดนั้น เป็นการที่พยายามครอบคลุมวิถีทางที่จะแก้ปัญหาได้ในหลาย ๆ วิธี จริงอยู่ถ้ามีข่าวสารสมบูรณ์สำหรับปัญหาแต่ละเรื่อง เราอาจจะกำหนดทางเลือกได้เหมาะสมและครอบคลุมอย่างแท้จริงได้ แต่ต้องยอมรับความจริงว่า ในบรรดาทางเลือกที่กำหนดออกมานั้นจะยังไม่สมบูรณ์ เพราะเหตุว่าข่าวสารที่ได้มานั้นไม่สมบูรณ์นั่นเอง ในการกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทางนั้น ทางเลือกทุกทางอาจจะช่วยแก้ปัญหา แต่อาจจะมี ความสำคัญหรือจำเป็น ตลอดจนความเหมาะสมในหลาย ๆ ระดับด้วยกัน คือทางเลือกแต่ละทางอาจช่วยแก้ปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมในระดับที่ต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้นความจำเป็นอย่างหนึ่งก็คือ การกำหนดทางเลือกที่มีลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหา เพื่อที่จะสรุปในการที่จะเลือกในขั้นต่อไป

5. การเลือกทางเลือก (selection of alternative) เมื่อได้กำหนดทางเลือกต่าง ๆ ออกมาแล้ว พร้อมทั้งกำหนดลำดับ ความสำคัญ และความเหมาะสมในการแก้ปัญหาแล้ว ขั้นต่อไปก็คือการเลือกทางเลือกที่จะปฏิบัติการต่อไป ขั้นตอนนี้เองเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการตัดสินใจโดยแท้จริง ความจริงแล้วขั้นนี้ก็ เป็นเพียงอีกขั้นหนึ่งที่อยู่ในขั้นตอนของการตัดสินใจ ซึ่งยังไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่าสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจ เพราะเหตุว่าจำเป็นต้องมีขั้นตอนอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้กับการตัดสินใจตามขั้นตอน เหล่านี้ได้

6. การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (implement of decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกขึ้นมาแล้ว ก็เป็นการปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจหรือทางเลือกนั้น เราจะ

ทราบว่า การตัดสินใจนั้นถูกต้องเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผลของการตัดสินใจนั้น หมายถึงว่าสามารถที่จะแก้ปัญหาที่ได้แยกแยะออกมาได้ตามขั้นตอนแรกได้หรือไม่ ซึ่งในหลายกรณีมีการสอดแทรกขั้นตอนออกมาว่า เมื่อเริ่มปฏิบัติการตามผลของการตัดสินใจนั้น แล้วจะมีวิธีการประเมินผลของการตัดสินใจได้อย่างไร ในการที่จะตรวจสอบว่าผลของการตัดสินใจที่ได้ถูกปฏิบัติว่าเหมาะสมกับการแก้ปัญหาที่ต้องการจะแก้หรือไม่

สมยศ นาวิกานต์ แบ่งกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ คือ¹⁴

1. การยอมรับความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจ (need)
2. การสร้างหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ (criteria)
3. การสร้างลำดับความสำคัญ น้ำหนัก และข้อจำกัดของหลักเกณฑ์ (priorities, weights, limits)
4. ระบุถึงหนทางเลือกต่าง ๆ ที่เหมาะสม (relevant alternatives)
5. ประเมินทางเลือกแต่ละทางด้วยหลักเกณฑ์ที่วางไว้ (evaluate)
6. ตัดสินใจเลือกหนทางที่ดีที่สุด

กระบวนการตัดสินใจทั้ง 6 ขั้นตอน คาเนินไปดังนี้ คือ เมื่อมีการยอมรับถึงความจำเป็นในการตัดสินใจแล้ว จะต้องมียหลักเกณฑ์ที่ได้คาดหมายผลที่จะได้รับในอนาคตไว้แล้ว หลักเกณฑ์ที่จะพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องมีการลำดับความสำคัญ และน้ำหนักตามความสำคัญ หลังจากนั้นก็จะระบุหนทางเลือกต่าง ๆ ที่จะใช้ในการตัดสินใจ หนทางเลือกต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้รับการประเมิน โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่วางไว้ การตัดสินใจเลือกขั้นสุดท้าย ย่อมขึ้นอยู่กับว่าหนทางเลือกใดจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์

ตัวอย่าง การตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์

นาย ก. กำลังพยายามทำการตัดสินใจว่า จะซื้อรถยนต์คันใหม่หรือไม่ หลังจากเขายอมรับความจำเป็น หรือความต้องการของการตัดสินใจว่า จะซื้อรถยนต์ยี่ห้ออะไร

¹⁴ สมยศ นาวิกานต์, องค์การ ทฤษฎีและพฤติกรรม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2520), หน้า 497-500.

โดยปรึกษากับภรรยาของเขาแล้ว เขาและภรรยาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของรถยนต์ ดังต่อไปนี้ คือ ความเชื่อมั่นได้ ความประหยัด ราคา สมรรถนะ ความสะดวกสบาย ความง่ายในการขับ และรูปร่างภายนอก ภายหลังจากที่ได้ศึกษาและปรึกษากันแล้ว ได้เรียงลำดับความสำคัญให้น้ำหนัก และกำหนดข้อจำกัดของหลักเกณฑ์ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของรถยนต์ในด้านต่าง ๆ ในการตัดสินใจเลือก

หลักเกณฑ์	ลำดับความสำคัญ	น้ำหนัก(1-5)	ข้อจำกัด (ถ้ามี)
ความเชื่อมั่นได้	1	5	-
ความประหยัด	2	4	ใช้น้ำมันไม่เกิน 1 ลิตรต่อ 10 ก.ม.
ราคา	3	4	ไม่เกิน 5 แสนบาท
สมรรถนะ	4	2	อย่างน้อยหนึ่งได้ 4 คน
ความสะดวกสบาย	5	1	มีแอร์และวิทยุ
ความง่ายต่อการขับ	6	1	-
รูปร่างภายนอก	7	1	2 ประตู

หลังจากนั้นก็กำหนดทางเลือกในการตัดสินใจขึ้นมา ซึ่งจะต้องอยู่ในข้อจำกัดของหลักเกณฑ์ ดังกล่าวด้วยคือ มาสด้า โตโยต้า เปอร์โย ซูบารุ อัลฟ่าโรมีโอ ดัทสัน

หนทางเลือกแต่ละทางจะได้รับการประเมินว่า เป็นไปตามหลักเกณฑ์แต่ละอย่าง ที่วางไว้หรือไม่ จากตารางที่ 2.2 แสดงให้เห็นถึงผลที่ได้รับจากการประเมิน โดยใช้มาตราส่วน 1 (ต่ำ) - 7 (สูง) ผลรวมของแต่ละหนทางเลือกในการตัดสินใจจะได้จาก

การคูณหลัก เกณฑ์แต่ละหลัก เกณฑ์ที่ถูกระเมินด้วยน้ำหนัก และรวมคะแนน เหล่านี้ทั้งหมด สำหรับแต่ละหนทาง เลือกในการตัดสินใจ

ตารางที่ 2.2

เกณฑ์การประเมินผลทาง เลือกต่าง ๆ ในการเลือกซื้อรถยนต์

น้ำหนัก	5	4	4	2	1	1	1	
หลัก เกณฑ์ ทางเลือก	ความ เชื่อ มั่นได้	ความประ หยัด	ราคา	สมรรถนะ	สะดวก	การขับ	รูปร่าง นอก	รวม
มาสด้า	6	7	8	3	3	6	5	110
โตโยต้า	7	4	5	8	8	5	7	107
เปอร์โย	8	3	4	8	9	5	8	106
ซูบารุ	4	6	7	3	4	7	5	94
อัลฟาโรมิโอ	3	6	6	4	4	7	5	87
ดัทสัน	8	7	8	2	2	8	2	116

หลังจากที่ได้ประเมินหนทาง เลือกในการตัดสินใจแล้ว จะเห็นว่าผู้ตัดสินใจจะ เลือกซื้อรถยนต์ดัทสัน เพราะว่าได้คะแนนรวมตามหลัก เกณฑ์ของตนเองที่ได้วางไว้สูงสุด แสดงว่ารถยนต์ดัทสัน เป็นรถยนต์ที่ เขาพอใจมากที่สุด

จากที่กล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการตัดสินใจ ที่มีวิชาการต่าง ๆ ได้ กล่าวไว้ และตัวอย่างของการตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ ก็เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ขั้นตอน ต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจ มาเป็นกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร ตามขั้นตอนที่คิดว่าเหมาะสม โดยจะแบ่งกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรออกเป็น 4 ขั้นตอน

กระบวนการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ขั้นตอนที่ 3 การประเมินและการจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- ขั้นตอนที่ 4 การตัดสินใจสุดท้าย ที่จะลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง

รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้ง เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ขั้นตอนของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับข่าวสารว่าจะต้องมีการเลือกตั้ง การได้รับทราบข่าวสารของการสมัครรับเลือกตั้ง การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในขั้นตอนนี้สิ่งที่ต้องการศึกษาก็คือ ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ประชาชนในชนบทได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยผ่านสื่อ หรือช่องทางใดบ้างและข่าวสารต่าง ๆ ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประชาชนเลือกรับข่าวสารในลักษณะใด จนกระทั่งนำข่าวสารนั้นไปเป็นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ จากสื่อหรือช่องทางหลาย ๆ ทางนั้นประชาชนเลือกที่จะเชื่อข่าวสารจากแหล่งใดมากที่สุด และลักษณะของข่าวสารที่ผ่านไปสู่อุ้งลงคะแนนเสียงนั้นก็ เป็นลักษณะข่าวสารที่หลากหลาย หลายแง่หลายมุม เพื่อที่จะจูงใจ

ให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง ประชาชนเลือกที่จะรับข่าวสารลักษณะใดมาเป็น
เกณฑ์ในการพิจารณาคัด เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อที่จะลงคะแนนเสียงให้

ดังนั้นในขั้นตอนนี้ จึงจะทำการศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับ "การสื่อสาร"
เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาถึง กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขั้น
ตอนแรกโดยจะ เน้นที่ สื่อ หรือช่องทางต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนได้ข่าวสารเกี่ยวกับการ
เลือกตั้ง ข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง ในด้านต่าง ๆ ประชาชน
เชื่อถือข่าวสารที่ผ่านช่องทางใดมากที่สุด และบรรดาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สมัครรับ
เลือกตั้ง และนโยบายของพรรคการเมืองที่ผ่านสื่อต่าง ๆ หลายแห่งหลายมุมเป็นจำนวน
มาก ประชาชนเลือกที่จะรับข่าวสารในลักษณะใดจนนำไป เป็นหลัก เกณฑ์ในการคัด เลือกผู้
สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนที่ 2 เพื่อที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด
คนหนึ่ง

การสื่อสาร (communication) หมายถึง การส่งผ่านข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง
หรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรืออีกกลุ่มหนึ่งโดยใช้สัญลักษณ์¹⁵

การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ (process) อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการ
พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด
เวลา ไม่อยู่นิ่ง และไม่มีการเริ่มต้น หรือจุดจบที่เห็นเด่นชัด¹⁶

¹⁵David C. Berlo, The Process of Communication (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960), p. 12.

¹⁶บุญเลิศ ศุกคิลก, "สื่อมวลชน และการพัฒนาประเทศ : วิเคราะห์เชิงทฤษฎี และวิจัย," วารสารธรรมศาสตร์ 7 (กรกฎาคม-กันยายน 2520) : 11.

เกษม ศิริสัมพันธ์ อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึงการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสาร หมายถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคม¹⁷

Theodore Newcomb เสนอว่า กิจกรรมการสื่อสารจะช่วยให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความคิดเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก¹⁸

การสื่อสาร เป็นหัวใจสำคัญของพฤติกรรมของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันจะพัฒนาวิธีการแบบแผนในการกระจายข้อมูลข่าวสาร มนุษย์ได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ติดต่อกับคนอื่น ๆ เพื่อที่จะบอกข่าวสารข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อกัน

Harold D. Lasswell อธิบายความหมายของการสื่อสาร โดยแยกแยะให้เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสาร โดยอยู่ในรูปของประโยคคำถามว่า "ใคร บอกอะไร แก่ใคร โดยช่องทางไหน และมีผลอย่างไร"¹⁹ (Who Says What, in Which Channels, To Whom with What Effects?)

¹⁷เกษม ศิริสัมพันธ์, "สื่อมวลชนกับการพัฒนาทางการเมือง," ใน อมรรักษาสิทธิ์ และชัคคิยา กรรณสูต, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2515), หน้า 87.

¹⁸Theodore Newcomb, "An Approach to the Study of Communication Acts," Psychological Review 60 (1953) : pp.393-404.

¹⁹Harold D. Lasswell, "The Structure and Function of Communication in Society," in Bernard Berelson and Morris Janowitz (eds.), Reader in Public Opinion and Communication (New York : Free Press, 1966), p. 178.

ตามแนวความคิดนี้ การสื่อสารจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ แหล่งสาร (source หรือ who) สาร (message หรือ what) สื่อ (medium หรือ channel) ผู้รับสาร (recievers หรือ whom) และผลที่เกิดขึ้น (what effect) ซึ่งนักวิชาการคนอื่น ๆ อีกหลายคนก็มีความคิดเห็นท่านองเดียวกับ Lasswell เช่น David C. Berlo เห็นว่า องค์ประกอบของการสื่อสาร คือ แหล่งสาร สาร ช่องทางหรือสื่อ และผู้รับสาร²⁰

ส่วน Everette Rogers เพิ่มเติมว่า ควรจะมีอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือผลสะท้อนกลับ (feedback)²¹ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้²²

1. ผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสาร เป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร ตามตัวแบบของการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารหมายถึงตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปที่ทำกรแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่น โดยจัดส่งข่าวสารออกไปตามสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามในบางครั้งก็ค่อนข้างลำบากที่จะชี้ชัดลงไปว่าข่าวสารนั้น เริ่มต้นมาจากที่ใด โฆษกผู้ประกาศข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ มักจะไม่ใช้ผู้ที่ไปหาข่าว (สาร) มาเอง นักการเมืองคนสำคัญส่วนมากก็ไม่ได้ร่างสุนทรพจน์ (สาร) เอง แม้แต่คาราบางเล่ม ผู้เขียนก็ไม่ได้ริเริ่มเนื้อหา (สาร) เอง หากแต่เรียบเรียงมาจากคาราเล่มอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

²⁰Berlo, The Process of Communication, p. 25.

²¹Everette Rogers and Lynne Svenning, Modernization among Peasants : The Impact of Communication (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969), p. 32.

²²พรศักดิ์ ม่วงแก้ว, "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางการสื่อสาร," ใน หลักและวิธี การศึกษาทางรัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 235-238.

โดยทั่วไปแล้ว เรามักจะถือว่าผู้มีชื่อปรากฏอยู่กับการเกิดมีข่าวสารคือ ผู้ส่งสาร หรือเป็นแหล่งของสาร นั่นคือ เราถือว่าโฆษกผู้ประกาศข่าว นักการเมือง หรือผู้แต่งตำรา เล่มนั้น เป็นต้นคณของข่าวสาร ซึ่งมุ่งแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่น ๗ ในสังคมและเป็นผู้มีส่วน รับผิดชอบความถูกต้อง หรือผลที่จะเกิดขึ้นจากข่าวสารนั้น

2. สาร

สาร คือ ข่าวสารที่บุคคลมุ่งแลกเปลี่ยนกันในกระบวนการสื่อสาร ข่าวสารดังกล่าว เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลผู้ส่งสาร หรือเป็นคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลมุ่งที่จะแลกเปลี่ยนกันเพื่อให้เกิดผลในสิ่งที่บุคคลปรารถนา ข่าวสารที่เป็นตัวแทนความรู้สึกนึกคิดของบุคคลจึงอยู่ในรูปสัญญาณ (sign) หรือสัญลักษณ์ซึ่งจะสามารถสื่อความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสารได้ ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ คำพูด ภาษา ตัวหนังสือ ตัวเลข รูปภาพ เครื่องหมาย แสง สี เสียง ฯลฯ ที่สามารถสื่อความหมายยอมเป็นข่าวสารได้ สารที่สามารถสื่อความหมายได้ตามความนึกคิดของผู้ส่งสารและสามารถส่งไปถึงผู้รับสารได้สะดวก เทียงตรงและรวดเร็วที่สุด ถือว่าเป็นสารที่มีคุณภาพมากที่สุด อย่างไรก็ตามคุณภาพของสารยอมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และองค์ประกอบอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก นั่นคือ สารชนิดหนึ่งอาจมีคุณภาพประโยชน์หรือคุณภาพต่างกัน หากใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

3. สื่อ หรือช่องทาง

สื่อ หรือช่องทาง คือส่วนที่เป็นตัวนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับสาร อาจเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่าย เช่น คลื่นเสียงของผู้พูด ซึ่งนำเอาความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งในวงสนทนากัน หรือเป็นสิ่งที่ซับซ้อน กล่าวคือ ประกอบด้วย วัสดุ อุปกรณ์ จำนวนมาก ใช้เทคโนโลยีระดับสูง มีผู้ดำเนินการมาก เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญ ในปัจจุบันสื่อดังกล่าวนำเอาสารจากแหล่งสาร แล้วส่งไปยังผู้รับสารเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเห็นว่าสื่อหรือช่องทางได้รับการพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะแรกเริ่มมนุษย์ได้ใช้รูปแบบการติดต่อสื่อสารอย่างง่าย ๆ คือ การใช้ระบบการติดต่อสื่อสารด้วยปากเปล่า (oral system) เมื่อวิทยาการเจริญมากขึ้น มนุษย์ก็ได้คิดค้นเครื่องมือและ

วิธีการต่าง ๆ มาใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารกัน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นต้น

ในการศึกษาค้างนี้ เกี่ยวกับสื่อ หรือช่องทาง ในการติดต่อสื่อสารนั้น จะเน้นที่สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ เป็นช่องทางในการที่จะถ่ายทอดเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัว นโยบายของพรรคการเมือง ความตั้งใจของตนเองในการรณรงค์หาเสียง เพื่อที่จะจูงใจให้ผู้ลงคะแนนเสียง ลงคะแนนเสียงให้กับตนเองมากที่สุด ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้สื่อใดบ้างและประชาชนผู้ลงคะแนนเสียง ยอมรับข่าวสารที่มาจากสื่อ หรือช่องทางใดมากที่สุด เพราะในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะใช้สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

Daniel Lerner ได้แยกประเภทของการสื่อสารออกเป็น 2 แบบ คือ ระบบสื่อสารที่ใช้สื่อ (media system) และระบบสื่อสารด้วยปากเปล่า (oral system) โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการสื่อสารทั้งสองระบบในประเด็นต่าง ๆ²³ ดังแสดงในตารางที่ 2.3

²³Daniel Lerner, "Communication Systems and Social Systems" in Wilbur Schramm and Donald Roberts (eds.), The Process and Effects of Mass Communication (Urbana : University of Illinois, 1971), p. 117.

ตารางที่ 2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบสื่อสารที่ใช้สื่อ
และระบบสื่อสารด้วยปากเปล่า

	ระบบการสื่อสารที่ใช้สื่อ	ระบบการสื่อสารด้วยปากเปล่า
ช่องทาง	- สื่อมวลชน	- ปากต่อปาก
ผู้รับสาร	- มวลชน	- ผู้รู้จักคุ้นเคย
แหล่งสาร	- องค์การขนาดใหญ่มีลักษณะ เป็นวิชาชีพ	- บุคคลธรรมดา อาศัยสถาน ภาพส่วนตัว
เนื้อหาของสาร	- มีลักษณะ เป็นการพรรณนาตาม ที่เป็นจริง (descriptive)	- มีลักษณะ เป็นการพรรณนาที่ แฝงด้วยค่านิยมและความ คิดเห็น (prescriptive)

การสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication) เป็นแบบแผนการสื่อสารดั้งเดิมในสังคมมนุษย์ ก่อนหน้าที่จะมีระบบการสื่อสารมวลชน เป็นรูปแบบการสื่อสารอย่างง่าย ๆ คือ การใช้ระบบการติดต่อสื่อสารด้วยปากเปล่าในปัจจุบัน แม้ว่า การสื่อสารมวลชนจะมีบทบาทมากขึ้นในการสื่อสาร แต่ก็ยังคงต้องยอมรับอยู่ว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลยังมีความสำคัญและมีบทบาทแฝงอยู่ในทุกสังคม ไม่ว่าจะ เป็นสังคมสมัยใหม่หรือสังคมที่กำลังพัฒนา เพียงแต่จะมีอิทธิพลในระดับต่างกันเท่านั้น

ความสนใจเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ เริ่มมาจากการศึกษาของ Paul F. Lazarsfeld และคณะ ใน ค.ศ.1940 พบว่า การตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลส่วนบุคคล (personal influence) และการสื่อสารแบบตัวต่อตัวมากกว่าอิทธิพลจากสื่อมวลชน นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนได้ใช้การพบ

ปะทุคยุเป็นการสื่อสารทางการเมืองมากกว่าการใช้การเปิดรับสื่อมวลชนถึงร้อยละ 10²⁴ Lazarsfeld ได้เสนอสมมุติฐานว่า ความคิดและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ส่งผ่านมาทางสื่อมวลชน แทนที่จะเข้าถึงสาธารณชนทั่วไปโดยตรง จะลงไปถึงกลุ่มบุคคลที่สนใจหรือมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ โดยทางใดทางหนึ่งก่อน กลุ่มนี้จะเป็นผู้นำทางความคิดเห็นในสังคม (opinion leader) ข่าวสารจะส่งผ่านจากผู้นำทางความคิดเห็นเหล่านี้ไปยังคนอื่น ๆ ที่มีความสนใจน้อยกว่า สมมุติฐานนี้ต่อมาเรียกว่า สมมุติฐานการสื่อสารสองขั้นตอน (hypothesis of two-step flow of communication) ซึ่งแนวความคิดนี้ที่สำคัญคือ "ความคิดหรือข่าวสารใด ๆ มักจะผ่านจากวิทยุและหนังสือพิมพ์ไปยังผู้นำความคิดเห็น และจากผู้นำความคิดเห็นจะผ่านไปยังกลุ่มคนที่มีความกระตือรือร้นน้อยกว่า"²⁵

ตามแนวความคิดของนักวิชาการกลุ่มนี้ ประชาชนส่วนใหญ่มักจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มากกว่าที่จะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนโดยตรง Elihu Katz และ Lazarsfeld ให้ความสำคัญกับอิทธิพลของบุคคลในการสื่อสารอย่างมาก ก่อนที่จะทำความเข้าใจกับลักษณะการเปิดรับ และปฏิกิริยาต่อสื่อมวลชนจะต้องศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านการติดต่อระหว่างบุคคลก่อน²⁶ องค์ประกอบที่สำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ ผู้นำทางความคิดเห็น สภาวะผู้นำทางความคิดเห็น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเล็ก ๆ เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว เพื่อนบ้าน ไม่ใช่ภาวะผู้นำที่เห็นเด่นชัด และเป็นทางการ แต่ภาวะผู้นำทางความคิดเห็น เป็นสิ่งที่เกือบมองไม่เห็น เป็นภาวะผู้นำในระดับบุคคลต่อบุคคลในการติดต่อกันอย่างปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน

²⁴Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson and Hazel Gaudet, The People's Choice : How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign (New York : Columbia University Press, 1948), p.150.

²⁵Ibid; p. 151.

²⁶Elihu Katz and Paul F. Lazarsfeld, Personal Influence : The Part Played by People in the Flow of Mass Communications (Glencoe : Free Press, 1955), p. 33.

Lazarsfeld และคณะได้อธิบายถึง กระบวนการของการสื่อสารระหว่างบุคคล ว่า กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นในโอกาสที่เหมาะสม และอาจมีการยับยั้งจนเกิดความสนใจแก่ผู้รับสาร และแก้ไขจนเกิดความเข้าใจผิดพลาดให้น้อยที่สุด ข่าวสารหรือข้อมูลที่ส่งผ่านนั้นจะได้รับการปรับเปลี่ยนจนมีลักษณะเรียกร้องความสนใจ (appeal) สอดคล้องกับแรงจูงใจ (motivation) และลักษณะธรรมชาติของผู้รับสาร ถ้าข้อมูลและสารที่ส่งผ่านไปนั้นได้รับการปฏิเสธ ผู้ส่งสาร หรือผู้นำทางความคิดเห็นนั้น ก็สามารถชี้แจงโต้แย้งให้เหตุผลเพิ่มเติมได้ จึงว่าเป็นการสื่อสารที่ได้รับผลสะท้อนกลับมา (feedback) ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ผู้ส่งสารยังสามารถอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และสถานภาพทางสังคมของผู้ส่งสารก็จะทำให้มีการรับสารได้ดี

ผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้รับสื่อมวลชนและแหล่งข้อมูลที่เป็นทางการต่าง ๆ มากกว่าผู้อื่น นอกจากนี้ผู้นำทางความคิดเห็นจะมีการติดต่อกับผู้นำทางความคิดเห็นคนอื่น ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มากกว่าผู้อื่น

ถ้าพิจารณาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลในรายละเอียดลงไปอีก Katz และ Lazarsfeld เสนอว่าจะสามารถแยกลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลออกได้เป็นการส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร (transmission of information) และการส่งผ่านอิทธิพลทางความคิดเห็น (transmission of influence) ความแตกต่างของการสื่อสารระหว่างบุคคลสองลักษณะนี้ อาจดูได้จากบุคคลที่เป็นตัวกลางระหว่างสื่อมวลชน หรือแหล่งข้อมูลกับประชาชนว่าบุคคลนั้นทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดข่าวสารและความคิดเห็นต่าง ๆ ตามที่สื่อมวลชน เสนอมา เท่านั้นหรือบุคคลนั้นจะมีบทบาทในการ เสนอความคิดเห็นของตนเอง เกี่ยวกับข่าวสารนั้นด้วย ซึ่งเป็นการพยายามโน้มน้าวความคิดเห็นของผู้รับสารให้คล้อยตามคนไปด้วย บุคคลในประเภทแรกนั้นอาจเรียกว่าผู้ส่งข่าวสาร (information transmitter) ส่วนในประเภทหลังจะเรียกว่า ผู้ส่งผ่านอิทธิพลทางความคิดเห็น (influential) Katz และ Lazarsfeld เห็นว่า ผู้นำทางความคิดเห็นมักมีลักษณะเป็นผู้ส่งผ่านอิทธิพลทางความคิดเห็นมากกว่าที่จะเป็นผู้ส่งผ่านข่าวสารแต่เพียงอย่างเดียว

การสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชน เป็นพัฒนาการของการสื่อสาร เมื่อสังคมมีการขยายตัวมากขึ้น และมีความก้าวหน้าทางวิทยาการ ก็จำเป็นต้องมีระบบการสื่อสารที่สามารถส่งสารไปถึงมวลชนที่อยู่กระจัดกระจายทั่วไปได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

ระบบการสื่อสารมวลชน หมายถึง แบบแผนของการเชื่อมโยงต่อกัน (linkage pattern) จากผู้ส่งสารจำนวนน้อยไปสู่ผู้รับสารจำนวนมาก²⁷ และอาจกล่าวได้ว่าในสังคมปัจจุบัน มนุษย์ในสังคมทุกคนก็ตกอยู่ภายใต้การแพร่กระจายของสื่อมวลชนเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การสื่อสารมวลชนจะแตกต่างจากการสื่อสารระหว่างบุคคลในแง่ที่ว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารจากแหล่งหนึ่งไปยังกลุ่มผู้รับสารจำนวนไม่มากนัก มีลักษณะเป็นการส่งผ่านแบบตัวต่อตัวและเป็นการส่วนตัว ส่วนการสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารจากแหล่งเดียวไปยังผู้รับสารที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจาย การส่งผ่านข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่า แหล่งสารมีลักษณะเป็นองค์การ และเป็นวิชาชีพ

สื่อมวลชนสามารถมีบทบาทต่าง ๆ ต่อสังคมได้หลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในการเสนอและถ่ายทอดข่าวสาร Lasswell ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการสื่อสารประการหนึ่งคือ การสอดส่อง และรายงานความเคลื่อนไหวและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (surveillance)²⁸ สื่อมวลชน สามารถเสนอข่าวสารเกี่ยวกับข้อ

²⁷Ithiel de Sola Pool, "Communication System" in Ithiel de Sola Pool and Wilbur Schramm (eds.), Handbook of Communication (Chicago : Rand McNally, 1973), p.5.

²⁸Lasswell, "The Structure and Function of Communication in Society," p. 181.

เท็จจริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ข่าวดสารที่เป็นประโยชน์จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในแต่ละสังคม

บุญเลิศ ศุกคิลก เสนอว่า ในการพัฒนาระบบการเมือง สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ในการเสนอข้อเท็จจริง มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับบทบาทในการชักจูงความคิดเห็นแต่เพียงอย่างเดียว ควรมุ่งเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและพัฒนาความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการเมือง แทนที่จะมุ่งผลในระยะสั้น ในการโน้มนำความคิดเห็นแต่เพียงอย่างเดียว

สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย มีหน้าที่สำคัญที่เรียกว่า "การกำหนดวาระ" (agenda-setting)²⁹ ซึ่งคำศัพท์ หมายถึง วาระในการประชุมต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเอาไว้ตามลำดับความสำคัญ หรือความเหมาะสมของประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ในด้านการสื่อสารทางการเมืองก็อาจปรับใช้ความหมายของการกำหนดวาระได้ โดยถือว่าสื่อมวลชนทั้งหลาย เป็นผู้กำหนดวาระเกี่ยวกับปัญหา หรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองเอาไว้ ประชาชนผู้รับข่าวสาร เปรียบเสมือนผู้เข้าร่วมประชุมจึงย่อมจะรับทราบ หรือตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ตามวาระนั้น

ดังนั้น ระดับความรู้ และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกเสนอข่าวสารหัวข้อต่าง ๆ ในสื่อมวลชน ยิ่งสื่อมวลชนเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมากเท่าใด ประชาชนผู้รับทราบก็จะรับรู้ หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นไปด้วย ถ้าพิจารณาในแง่ของการเลือกตั้ง หากสื่อมวลชนเลือกเสนอประเด็นที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง หรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง โอกาสที่ประชาชนจะรับทราบ หรือรู้จักกับพรรคการเมืองนั้น หรือผู้สมัครคนนั้นก็ยิ่งมากขึ้น เช่นเดียวกัน

²⁹บุญเลิศ ศุกคิลก, "สื่อมวลชน : พลังแฝงในการพัฒนาทางการเมืองที่ถูกกลืน," วารสารธรรมศาสตร์ 8 (ตุลาคม-ธันวาคม 2521) : 31.

2. บทบาทในการให้ความเห็นและชักจูง (persuasion) สื่อมวลชนนอกจากจะสามารถเสนอและถ่ายทอดข่าวสารและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ผู้รับทราบได้ทราบแล้ว ในการถ่ายทอดข่าวสารนั้น สื่อมวลชนยังสามารถเสนอความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ ให้ผู้รับทราบได้รับทราบไปด้วย

ตามแนวความคิดของนักวิชาการบางกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับสื่อมวลชน และการพัฒนาซึ่งถือว่าประชาชนในสังคมกำลังพัฒนานั้น มีความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่ล้ำสมัย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคม จึงจำเป็นต้องทำให้ประชาชนเปลี่ยนมารับเอาความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชน เห็นว่าสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจชักจูงโน้มน้าวใจ (persuasive power) อย่างมาก หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนในการพัฒนาจึงอยู่ที่การชักจูงให้ประชาชนละทิ้งความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมแบบเก่าแล้วหันมารับเอาความเชื่อใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา

3. บทบาทในการให้การเรียนรู้ทางการเมือง ในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมือง สื่อมวลชนก็มีบทบาทในการเป็นตัวกลางของการเรียนรู้ทางการเมือง เช่นเดียวกับครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน ศาสนา ฯลฯ แต่มักจะจัดอยู่ในประเภทตัวการทุติยภูมิ คือ มีอิทธิพลทางอ้อมและเป็นตัวการที่จะคอยช่วยเสริมการเรียนรู้ที่เริ่มมาจากในระดับครอบครัวและโรงเรียน

Joseph T. Klapper เห็นว่า สื่อมวลชนมีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลในสังคมไม่มากนัก โดยที่สื่อมวลชนมักจะมีบทบาทเป็นการเสริมอັชฉาสัย (predisposition) และทัศนคติที่มีอยู่แล้ว อิทธิพลจากสื่อมวลชนโดยตรงนั้น มักถูกลบเลือนโดยอิทธิพลจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (interpersonal influence)³⁰ นอกจากนี้ Klapper เห็นว่าสื่อมวลชนน่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองในแง่ของการ

³⁰ Joseph T. Klapper, The Effect of Mass Communication (New York : Free Press, 1960), p. 195.

ให้ความรู้ทางการเมือง สร้างให้เกิดความสนใจต่อปัญหาสาธารณะมากกว่าที่มีผลต่อทัศนคติ
อย่างเฉพาะเจาะจงต่อปัญหาการเมืองที่ยุ่งยากซับซ้อน

จากการที่กล่าวถึงสื่อ หรือช่องทาง ในการติดต่อสื่อสารนั้นก็เพื่อจะใช้ เป็นกรอบ
ในการศึกษาว่า ในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะมีการใช้ทั้งการติดต่อ
กับส่วนบุคคล เช่น การใช้หัตถ์คะแนน หรือกานันผู้ใหญ่นบ้าน ติดต่อกับชาวบ้านโดยตรง เพื่อ
โน้มน้าวให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับตนเอง โดยอาจจะกล่าวถึงนโยบายต่าง ๆ ของ
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือชื่อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับการใช้สื่อมวลชน เช่น
โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุในการหาเสียง ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงมีแนวโน้มที่จะเชื่อ
ถือตามสื่อ หรือช่องทางใดมากที่สุดและผู้สมัครรับเลือกตั้ง นิยมที่จะใช้ สื่อ หรือช่องทาง
ใดมากที่สุด ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้
สมัครรับเลือกตั้ง ในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

4. ผู้รับสาร

ผู้รับสาร คือ บุคคลที่สารมุ่งไปหา หรือบุคคลที่สารปะทะแล้วสะท้อน หรือผ่าน
ต่อไปถึงผู้อื่น ในการสนทนากันระหว่างบุคคลสองคนนั้น แต่ละคนต่างเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับ
สารที่ผลัด เปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่พูดคุยกัน แต่ในการใช้สื่อมวลชน เป็นช่องทางส่ง
สารนั้น การที่จะระบุว่า ใคร เป็นผู้รับสารบ้าง เป็นเรื่องที่ยุ่งยากไม่น้อย โดยปกติแล้วผู้ส่ง
สารทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวารสาร ทั้งหลายต่างพยายาม เข้าถึงผู้รับสาร
(ผู้ฟัง ผู้ชม ผู้อ่าน) ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งในการรณรงค์หาเสียง เลือกตั้งผู้รับสาร
ก็คือ ประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ
ในการหาเสียง โดยผ่าน สื่อ หรือช่องทางต่าง ๆ และเนื้อหาต่าง ๆ ในการหาเสียง
เลือกตั้งก็จะแตกต่างกันด้วย เพื่อที่จะให้ผู้ลงคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย และลงคะแนนเสียง
ให้กับตนเองในที่สุด สำหรับผู้รับข่าวสารก็ไม่ได้รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านเข้ามา ใน
ประสาทสัมผัส แต่จะรับข่าวสารตามความชอบ ค่านิยม และโอกาส ความรู้สึกนึกคิด
สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่จะฟังอ่านวยให้

การตอบสนองในรูปแบบต่าง ๆ ของการสื่อสารเป็นผลมาจากการเลือกที่จะรับรู้ของบุคคล ดังนั้นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน ซึ่งใช้สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ กันมากมาย เพื่อให้ประชาชนยอมรับที่จะลงคะแนนเสียงให้มากที่สุด แต่ข่าวสารต่าง ๆ ในการรณรงค์หาเสียงทั้งหมดนั้น อาจจะไม่ได้รับการสนใจจากประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงทั้งหมด เพราะผู้ลงคะแนนเสียงก็จะมีการเลือกรับรู้เฉพาะบางข่าวสารเท่านั้น การเลือกรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลเห็นในสิ่งที่เขาต้องการที่จะเห็น ได้ยินในสิ่งที่เขาต้องการได้ยิน บุคคลเลือกรับเอาข้อเท็จจริงเฉพาะที่เขาปรารถนาที่จะรับรู้ ยิ่งกว่านั้น บุคคลยังสามารถกลับความหมายของข่าวสารให้เป็นไปในทางเดียวกับความเห็นของเขาอีกด้วย³¹

บุคคลไม่เพียงแต่เลือกรับรู้เฉพาะบางส่วนของข่าวสารที่เขาอยากรับรู้เท่านั้น หากแต่ได้มีการกลั่นกรองเอาข่าวสารที่ตัวเองเปิดรับด้วย นั่นคือบุคคลจะเลือกให้ความสนใจต่อการรับรู้ข่าวสาร เลือกอ่านหนังสือพิมพ์ อ่านวารสาร ซึ่งสอดคล้องกับความสนใจของเขา และแม้แต่ในหนังสือพิมพ์ที่เลือกอ่าน บุคคลยังเลือกอ่านเฉพาะข่าวสารที่ตัวเองสนใจอีกด้วย เรามักจะเลือกคบเพื่อนเฉพาะคนที่เราถูกใจหรือชอบพอ นั่นคือ เราพยายามหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสารติดต่อกับสิ่งแย้งกับกรอบอ้างอิง และในขณะที่เดียวกันพยายามที่จะเปิดรับข่าวสารที่จะเสริมในสิ่งที่เรายึดถือว่าเป็นความจริง

การเลือกที่จะให้ความสนใจ และการเลือกที่จะรับรู้ได้รับการคำนวณไว้ โดยเลือกที่จะกักเก็บไว้ด้วย กล่าวคือ สิ่งที่เราทำได้ดีที่สุด คือสิ่งที่สอดคล้องกับกรอบอ้างอิงเดิมของเรามากที่สุด ปรากฏการณ์ดังกล่าวอยู่ในลักษณะเดียวกันกับการจำประสบการณ์ที่สนุกสนาน และการลืมประสบการณ์ที่ทุกข์ระทมของบุคคล บุคคลไม่สามารถจดจำประสบการณ์ที่ทุกข์ใจได้ เท่ากับประสบการณ์ที่สุขใจ ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่สบายใจ เราจะรู้สึกสุขใจถ้าเห็นความคิดของเราสอดคล้องกับความคิด เห็นของคนอื่น เป็นอย่างดี ฉะนั้นการจำข่าวสารข้อมูลที่เสริมแรงกับความเชื่อของเรานั้น เป็นเรื่องง่ายกว่าการจำข่าวสารข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเชื่อของเรา

³¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทฤษฎีสื่อสาร," หน้า 245.

หลักการที่ว่าบุคคลเลือกที่จะให้ความสนใจรับรู้ และรับเอาข่าวสารข้อมูลที่ตนต้องการนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามแบบแผนของการเลือกที่จะให้ความสนใจ รับรู้ และรับเอาข่าวสารข้อมูลของบุคคลนั้นมีอยู่หลายแบบตามความนึกคิดของบุคคล และข่าวสารข้อมูลจำนวนมากที่ส่งไหลมาหาตัวเขาในแต่ละวัน ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจการสื่อสารติดต่อในทางการเมืองนี้ จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักการและแบบแผนดังกล่าวมาแล้ว

ผลทั้งหมดของพฤติกรรมทางเลือก ได้แก่ การเสริมทัศนคติที่มีอยู่เดิมของบุคคลให้เข้มแข็งขึ้น จากหลักการนี้ทำให้เราเข้าใจพฤติกรรมบางประการในทางการเมืองได้เป็นต้นว่าบุคคลที่ชอบพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งอยู่แล้ว มักไม่ค่อยเปลี่ยนใจจากพรรคดังกล่าว ดังเช่น การศึกษาของ Eugene Burdick ได้วิเคราะห์ธรรมชาติทางการเมืองของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งจากงานวิจัย 3 ชิ้น คือ The Elmira Study, The Michigan Study และ The Bristol Study เขาสรุปว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในปัจจุบันคือ ผู้ได้ผ่านการลงคะแนนเสียงครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ครั้งก็ใช้ข้อมูลเพียงน้อยนิด มีความสนใจในขั้นต่ำ และมีอารมณ์เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งน้อยมาก การตัดสินใจเลือกตั้งก็ดูเหมือนจะแยกขาดจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ควรจะเกี่ยวข้องนำมาพิจารณา โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่สามารถตัดสินใจเลือกตั้ง ได้ตั้งแต่การหาเสียงยังไม่เริ่มต้นขึ้น ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานของครอบครัว, ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจ (ทั้งสำหรับผู้ให้ความสนใจต่อการเลือกตั้งมากและที่มีความสนใจน้อย) Burdick ให้ข้อคิดเห็นว่า การให้ข้อมูลทางการเมือง การเลือกตั้ง โดยสื่อมวลชนและผู้หาเสียง เพื่อชักจูงให้ผู้เลือกตั้งพิจารณาตัดสินใจนั้น ดูปราศจากผลไปสิ้น และการที่จะศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติเบื้องต้นของผู้ลงคะแนนเสียง, การเปลี่ยนแปลงทัศนคติก่อนการตัดสินใจ จนถึงกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ก็ดูเหมือนจะหาร่องรอยความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ไม่ได้เลย³²

³²Eugene Burdick, American Voting Behavior (Glencoe : The Free Press, 1959), p. 140.

จากการศึกษาของ Burdick สรุปได้ว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเป็นผู้ที่ผ่านการลงคะแนนเสียงมาครั้งแล้วครั้งเล่า และมักจะผูกพันกับพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง ความเข้าใจในนโยบาย ความผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง เมื่อรู้ว่าพรรคการเมืองที่ตนเองพอใจส่งใครรับสมัครเลือกตั้งก็จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้บุคคลนั้นทันทีหรือผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เมื่อรู้ว่าบุคคลที่ตนเองพอใจลงสมัครรับเลือกตั้งก็สามารถที่จะตัดสินใจได้ทันทีว่าจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนนั้น โดยไม่ต้องรับข่าวสารจากพรรคการเมืองหรือผู้สมัครคนใดอีก ก็สามารถที่จะตัดสินใจได้ทันที การตัดสินใจดังที่กล่าวมาแล้วเป็นการตัดสินใจที่การพรรคหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง แทบจะไม่มีอิทธิพลในการที่จะตัดสินใจเลือกเลย เพราะผู้ลงคะแนนเสียงผูกพันอยู่กับพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งอยู่แล้ว แต่ผู้ตัดสินใจลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้ก็ยังคงมีขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขั้นตอนที่ 2 ด้วย คือ การสร้างหลักเกณฑ์และการทำหน้าที่หลักเกณฑ์ด้วย แต่ขั้นตอนต่อไปจะเกิดความคู่ไปกับเมื่อรู้ว่าคนที่เขาพอใจก็ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย โดยการพรรคหาเสียงเลือกตั้งแทบจะไม่มีผลต่อการลงคะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้เลย

กลุ่มก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกของกลุ่มได้อย่างมาก กล่าวคือ บุคคลที่อยู่โดดเดี่ยวที่สุดก็ไม่ได้อยู่คนเดียวเสียทีเดียว แต่ละบุคคลมักจะอยู่ท่ามกลางกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลายกลุ่มต่อไปนี้ คือ ครอบครัว กลุ่มอาชีพ กลุ่มเพื่อนฝูง กลุ่มศาสนา โดยกระบวนการทางสังคม บุคคลจะยึดถือ ความเชื่อ ค่านิยม และปทัสถานของกลุ่ม เป็นฐานสำคัญของพฤติกรรมการแสดงออก หรือเป็นวิถีชีวิตของคนในแ่งมุมของการสื่อสาร พฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลจะขึ้นอยู่กับกลุ่ม เป็นสำคัญ แบบแผนและค่านิยมของกลุ่มจะกลายเป็นแบบปฏิบัติทางวัฒนธรรมของบุคคล ในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมโดยสรุปแล้ว กลุ่มจะเป็นกรอบอ้างอิงสำคัญของพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือในการให้ความสนใจต่อสื่อมวลชน บุคคลมักจะประพฤติแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มอ้างอิง หรือกลุ่มที่เขาเกี่ยวข้องกับอยู่ในขณะนั้น ในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เราจะพบว่าประชาชนมักจะลงคะแนนเสียงแบบเกาะกลุ่มกัน กล่าวคือ ประชาชนในกลุ่มหนึ่ง ๆ มักจะมีความนิยมในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือต่อพรรคการเมืองที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามสมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องออกเสียง

ตามกลุ่มเสมอไป เพราะสมาชิกของกลุ่มมักจะมี ความแตกต่างกันในเรื่องความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่ม และมีกรอบอ้างอิงในแต่ละกรณีที่แตกต่างกัน^{๑๑} สิ่งหนึ่งที่ทำให้อิทธิพลของกลุ่มต่อบุคคลมีความแตกต่างกันนั้นสืบเนื่องมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลாத่างการ เมืองของบุคคลในกระบวนการดังกล่าว เราพบว่ากลุ่มปฐมภูมิ (primary group) เช่น ครอบครัว กลุ่มทุติยภูมิ (secondary group) เช่น โรงเรียน และกลุ่มอ้างอิง เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มวิชาชีพ ต่างมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเรียนรู้ทางการ เมืองของบุคคล กลุ่มแต่ละประเภทต่างมีส่วนในการกำหนดกรอบอ้างอิง อันเป็นที่มาของความโน้มเอียงในด้านความรู้ (cognition) ทางความรู้สึก และทางด้านการประเมินค่าของบุคคล กลุ่มมีอิทธิพลในการกำหนดกรอบอ้างอิง ซึ่งเป็นเสมือนขอบข่าย หรือ เครื่องกรองข่าวสารที่บุคคลจะฟังให้ความสนใจรับรู้ และรับเอาเข้าไว้ในกระบวนการรับรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่าของบุคคล นอกจากนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มมีส่วนทำให้สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนมีการรับรู้ และมีทัศนคติร่วมกันต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ

ในการศึกษาถึงผู้รับสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งนี้ ผู้รับสารก็คือประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องพยายามผลิตข่าวสารต่าง ๆ หลายน่าสนใจมุ่งไปสู่ผู้ลงคะแนนเสียง เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงยอมรับตนเองในที่สุด จึงน่าสนใจว่า ข่าวสารในการหาเสียงเลือกตั้งในลักษณะใดบ้างที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ในการรณรงค์หาเสียง และผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนยอมรับข่าวสารในลักษณะใดมากที่สุด จนกระทั่งนำข่าวสารเหล่านี้มาเป็นหลักเกณฑ์และให้น้ำหนักในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนที่ 2 และนำมาประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนที่ 3 จนกระทั่งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ในที่สุด

ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกลักษณะหนึ่ง คือ ผู้ลงคะแนนเสียงที่ผูกพันอยู่กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ลงคะแนนเสียงในลักษณะเช่นนี้ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแทบจะไม่มีผลในการลงคะแนนเสียงเลย เมื่อรู้ว่าใครเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งบ้างในขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ก็จะตามมาทันที ขั้นตอน

^{๑๑} พิศศักดิ์ ผ่องแผ้ว, "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทาสื่อสาร," หน้า 247-248.

3 การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งและการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็จะตามมาทันที ซึ่งผู้ลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้ขึ้นตอนในกระบวนการเลือกตั้งจะเกิดขึ้นติดต่อกันทันที

5. ผลกระทบ

เมื่อผู้ได้รับสารได้รับรู้สารแล้ว จะถอดรหัส หรือแปลความหมายของข่าวสาร ความกรอบพื้นฐานทางอรรถศาสตร์ การรับรู้ ทักษะคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ และสถานการณ์แวดล้อมของแต่ละบุคคล ผลลัพธ์ที่ได้จากการแปลรหัส คือ การรับรู้ข่าวสารนั้นคืออะไร (cognition) ความรู้สึกของบุคคลต่อข่าวสารนั้น (effectation) และประเมินค่าว่าจะเชื่อหรือกระทำตามข่าวสารนั้นหรือไม่ ผู้รับสารแต่ละคนต่างใช้ "กรอบอ้างอิง" เข้าตัดสินใจว่า ข่าวสารที่ได้รับมานั้นเชื่อถือได้หรือไม่ เกี่ยวข้องกับตัวเขาหรือไม่ และประเมินว่าจะดำเนินการกับข่าวสารนั้นอย่างไร โดยปกติกรอบอ้างอิงจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้รับสาร ทั้งนี้เพราะผู้ส่งสารจะประมวลความสนใจ และปฏิกิริยาของผู้รับสารจากประสบการณ์และพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้รับสารเป็นสำคัญ กรอบอ้างอิงที่ว่านี้ ได้แก่ อรรถศาสตร์ ความรู้สึก ความเชื่อ ปทัสถาน และอุดมการณ์ของผู้รับสาร ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ทั้งมวลมาตั้งแต่เกิด

6. การป้อนกลับ

การป้อนกลับของการสื่อสารเกิดขึ้น เมื่อผู้ส่งสารกลับกลายมาเป็นผู้รับสาร โดยเฉพาะสารใหม่นั้น เป็นปฏิกิริยาของสารเดิมที่ผู้ส่งสารส่งออกไปหาผู้รับสารมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากการสนทนาสองต่อสอง หรือในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มขนาดเล็ก ซึ่งจะสังเกตปฏิกิริยาป้อนกลับได้ง่าย เช่น จากคำโต้ตอบหรือสีหน้า ท่าทาง เป็นต้น แต่ในการสื่อสารมวลชนการป้อนกลับนี้ค่อนข้างจะซับซ้อน

โดยสรุปแล้ว องค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ หรือช่องทาง ผู้รับสาร ผลกระทบ และการป้อนกลับ องค์ประกอบดังกล่าวนี้มีอยู่ในกระบวนการสื่อสารทุกประเภท ซึ่งในการศึกษาถึงกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรนี้จะ เน้นถึงองค์ประกอบของการสื่อสาร 2 ประเภท คือ สื่อ หรือ ช่องทางที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียง กับผู้รับสาร ว่าประชาชนผู้รับสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งนี้ เลือกรับสารอย่างไรบ้าง

สื่อหรือช่องทางที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้น ต้องการที่จะศึกษาว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้สื่อหรือช่องทางใดบ้าง ที่จะนำข่าวสารต่าง ๆ ของตนเองไปสู่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงเชื่อมั่นในสื่อ หรือช่องทาง ในการนำข่าวสารของตนไปสู่ประชาชน ซึ่งอาจจะใช้การติดโปสเตอร์หาเสียง แจกใบปลิว อาศัยหัวหน้าคะแนนเป็นสื่อ อาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือใช้รถตระเวนหาเสียงหรือปรากฏตัวต่อที่สาธารณะ ซึ่งเป็นวิธีการที่จะนำข่าวสารของตนเองไปสู่ประชาชน ดังนั้นจึงน่าจะสนใจว่าสื่อหรือช่องทางใดที่ถูกใช้ในการหาเสียงมากที่สุด และประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งยอมรับ หรือ เชื่อฟังกับสื่อ หรือช่องทางใดมากที่สุด

สิ่งที่น่าจะสนใจสำหรับผู้รับข่าวสาร ก็คือ ข่าวสารต่าง ๆ ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนโยบายพรรคการเมือง ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ เป็นทางเชื่อมนำไปสู่ประชาชน เนื้อหาของข่าวสารก็จะมีลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งนโยบายพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดอยู่ คุณสมบัติส่วนตัวของตนเอง ความตั้งใจจริงต่าง ๆ การจะแจกสิ่งของเงินทอง ข่าวสารเหล่านี้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกรับข่าวสารในลักษณะใด และนำข่าวสารเหล่านั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนที่ 2 มากน้อยเพียงใด เพราะมีการลงคะแนนเสียงอีกลักษณะหนึ่งที่ผู้ลงคะแนนเสียงผูกพันอยู่กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง เมื่อรู้ว่าใครสมัครรับเลือกตั้งบ้าง ก็สามารถที่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ทันที โดยการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแทบจะไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลย แต่ผู้ที่ตัดสินใจในลักษณะนี้ก็ยังคงมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนที่ 2 ด้วยเช่นกัน และมีขั้นตอนที่ 3 คือ การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดขึ้นติดต่อกันอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนนั้นในที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อผู้ลงคะแนนเสียงยอมรับว่าจะต้องมีการตัดสินใจ และได้รับข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนโยบายของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่ หรือผู้ลงคะแนนเสียงที่ผูกพันกับพรรคการเมืองหรือผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็จะสร้างหลักเกณฑ์ในการที่จะคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อที่จะคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองดูใจมากที่สุด ให้เหลือจำนวนเท่ากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ หรือเท่าที่ตนเองต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ ผู้ลงคะแนนเสียงก็จะมาสร้างหลักเกณฑ์ของตนเองว่าในการลงคะแนนเสียงครั้งนี้จะให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง หรือให้ความสำคัญกับคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มมีการพรรคหาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงเห็นชอบกับตัวผู้สมัคร ข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในด้านส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนโยบายของพรรคการเมือง ก็จะเริ่มเข้าสู่ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงก็จะเริ่มประเมินข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับมานั้น สอดคล้องกับหลักเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมายของผู้ลงคะแนนเสียงหรือไม่ ผู้ลงคะแนนเสียงบางคนอาจจะให้ความสำคัญกับนโยบายของพรรคการเมือง บางคนให้ความสำคัญกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น นักวิชาการบางคนได้ทำการศึกษาไว้ที่น่าสนใจคือ Anthony Downs การศึกษาของเขามีข้อสมมุติฐานของแนวทฤษฎีการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คือผู้ตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น จะตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลทุกคน โดยได้เสนอนิยามสถานการณ์ความชอบด้วยเหตุผลไว้ดังนี้³⁴

1. ผู้ตัดสินใจสามารถตัดสินใจได้เสมอ เมื่อเผชิญกับทางเลือกต่าง ๆ ในการตัดสินใจ

³⁴Anthony Downs, An Economic Theory of Democracy (New York : Harper & Row, 1957), p. 6.

2. มีการจัดทางเลือกต่าง ๆ ไว้ตามลำดับความสำคัญในทรศนะของผู้ตัดสินใจ
3. การจัดลำดับนี้มีการสับเปลี่ยนได้
4. ผู้ตัดสินใจเลือกทางที่จัดลำดับไว้สูงสุด เสมอ
5. ในสถานการณ์เหมือนกัน การตัดสินใจจะเหมือนกัน เสมอไป

ในแง่การตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลของ Downs เป็นการยืมความคิดว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์เศรษฐกิจ (economic man) มาใช้ศึกษาการตัดสินใจทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่าความชอบด้วยเหตุผล เป็น เรื่องของกระบวนการปฏิบัติ คือผู้ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมที่สุดตามลักษณะค่านิยมหรือเป้าหมายของเขา โดยเลือกจากทางเลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุด ส่วนผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร หรือจะบรรลุเป้าหมายตามที่ผู้ตัดสินใจมุ่งหวังหรือไม่ นั่นมีใช่ เรื่องสำคัญ บางครั้งการวางแผนตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผลที่สุด อาจนำไปสู่ผลเสียหายหรือนำไปสู่เป้าหมายอื่น ซึ่งดีกว่าที่ผู้ตัดสินใจต้องการก็ได้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความชอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจจะจำกัดวงอยู่เฉพาะช่วงที่มีการเลือกตัดสินใจเท่านั้น มิได้ครอบคลุมไปถึงผลของการตัดสินใจด้วย การพิจารณาว่าผู้ตัดสินใจได้ตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ นั้น ขึ้นกับว่าเขาได้เลือกหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือค่านิยมของเขา โดยเลือกทางเลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุดหรือไม่ ส่วนเมื่อตัดสินใจไปแล้วผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไร มีใช่ตัวกำหนดความชอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจ แม้จะไม่พิจารณาผลของการตัดสินใจ แต่ในการศึกษาการตัดสินใจนั้นผู้ศึกษาจำเป็นต้องสนใจเป้าหมายของผู้ตัดสินใจด้วย ในกรณีการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ต้องสนใจเป้าหมายทางการเมือง ซึ่ง Downs ก็ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้แจ้งชัดพอควร ดังจะกล่าวต่อไปนี้³⁵

หน้าที่ทางการเมืองของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย (ซึ่ง เป็นกรอบสถานการณ์ในการศึกษานี้) ก็คือการเลือกรัฐบาล ดังนั้นพฤติกรรมที่ชอบด้วยเหตุผลในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งก็คือ พฤติกรรมที่มุ่งไปสู่การเลือกรัฐบาล ตัวอย่างเช่น สมมุติว่าชาย

³⁵ Ibid. p.7.

คนหนึ่งสนับสนุนพรรค ก. เพราะสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของตน และต้องการลงคะแนนเลือกสมาชิกพรรคนี้ แต่ภรรยาของเขาบอกว่าต้องไปเลือกพรรค ข. ถ้าไม่เลือกจะขอหย่า ในสถานการณ์เช่นนี้ การที่ชายคนนี้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครพรรค ข. ก็นับว่าเขาตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลที่สุดในแง่ส่วนตัว โดยถือว่าเขายังรักภรรยาและยังไม่อยากเลิกกับภรรยาและในแง่ค่านิยมแล้ว ภรรยามีค่ามากกว่าพรรค แต่ลักษณะการลงคะแนนเช่นนี้ในวงกรอบคุณการศึกษาของ Downs เห็นว่าไม่ชอบด้วยเหตุผล เพราะผู้ตัดสินใจสับสนระหว่าง เป้าหมายการเมืองกับ เป้าหมายที่ไม่ใช่การเมือง คือใช้กลไกทางการเมือง (ลงคะแนนเสียง) ไปสู่เป้าหมายที่มีใช่การเมือง (รักษาภรรยาไว้) วงกรอบของ Downs เน้นเฉพาะ เป้าหมายทางการเมือง เท่านั้น

จากที่กล่าวข้างต้น พอจะเห็นได้ว่า เป้าหมายในการตัดสินใจของแต่ละคนในการลงคะแนนเสียง คือ เป้าหมายทางการเมือง ในแง่นี้จึงไม่พิจารณาถึงลักษณะเจตนาธรรมที่ซับซ้อนอื่น ๆ ของผู้ตัดสินใจไม่สนใจอารมณ์หรือค่านิยมส่วนตัวที่มีใช่ เป้าหมายทางการเมือง ผู้ตัดสินใจที่ศึกษาในกรณีนี้ มีลักษณะคล้ายกับมนุษย์ เศรษฐกิจ คือ เป็นมนุษย์การเมือง (political man) ซึ่งเป็นมนุษย์ปกติธรรมดาผู้หนึ่งในกระบวนการลงคะแนนเสียงและเป็น "พลเมืองที่มีเหตุผล" ในระบอบประชาธิปไตย

Downs ได้ตั้งข้อสมมุติว่า มนุษย์การเมืองซึ่งเป็นพลเมืองธรรมดาที่มีเหตุผลนี้พิจารณาสถานการณ์ทุกสถานการณ์ โดยเหตุผลที่จะพึงได้ และผลที่จะพึงเสีย โดยเล็งเป้าหมายที่การเมืองคือมุ่งจัดตั้งรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของเขามากที่สุด นอกเหนือจากข้อสมมุติว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลและข้อจำกัดขอบเขตในแง่เป้าหมายแล้ว ตัวแบบในการศึกษาการลงคะแนนเสียงของ Downs ยังมีข้อสมมุติอีกว่า รัฐบาลทุกรัฐบาลเสาะแสวงหาทางที่จะได้รับการสนับสนุนทางการเมืองมากที่สุด และยังสมมุติด้วยว่า รัฐบาลเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีการเลือกตั้งเป็นครั้งคราว และการเลือกตั้งนี้เป็นเป้าหมายของพรรคการเมือง ซึ่งมีได้กุ่มอำนาจในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง พรรคซึ่งได้รับคะแนนเสียงสูงสุดจะควบคุมรัฐบาลจนถึงสมัย เลือกตั้งครั้งต่อไป ลักษณะข้อสมมุติอีกประการหนึ่งคือ พรรครัฐบาลไม่สามารถขัดขวางการดำเนินการของพรรคอื่น ๆ ไม่สามารถจำกัดการพูด การเขียน การหาเสียงของพรรคอื่น ไม่สามารถ

เปลี่ยนแปลง ช่วงเวลาการเลือกตั้งได้ โดย Downs ได้สรุปลักษณะสังคมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้^{๑๖}

1. มีการเลือกพรรคพรรคเดียว (หรือหลายพรรคร่วมกัน) ขึ้นเป็นรัฐบาลโดยอาศัยการลงคะแนนเสียงของประชาชน คือเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน เป็นผู้ตัดสินว่าพรรคใดจะได้เป็นรัฐบาล

2. การเลือกตั้งดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นช่วงระยะเวลาตามปกติ พรรคที่คุมอำนาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลาพัง หมายความว่า เมื่อถึงคราวที่รัฐบาลหมดวาระก็จะมีการเลือกตั้ง ไม่มีความพยายามปฏิวัติรัฐประหารใด ๆ

3. พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะทุกคนในสังคม มีสิทธิสัมปชัญญะดี และมีสิทธิลงคะแนนเสียงทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง คือ เป็นพลเมืองที่มีเหตุผล

4. ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนลงคะแนนเสียงได้เพียงเสียงเดียวในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง หมายความว่า คนแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการลงคะแนนเสียง

5. พรรคใด (หรือพรรคผสม) ก็ตามที่ได้รับเสียงข้างมากจากผู้ลงคะแนนเสียง ย่อมได้เป็นรัฐบาลจนกว่าจะถึงวาระการเลือกตั้งครั้งใหม่

6. พรรคที่แพ้การเลือกตั้งจะต้องไม่พยายามใช้กำลัง หรือวิธีการผิดกฎหมาย เพื่อกลั่นแกล้งไม่ให้พรรคที่ชนะการเลือกตั้งขึ้นครองอำนาจ คือไม่มีการยุยงปลุกระดมหรือบ่อนทำลายผลการเลือกตั้ง ทุกพรรคเล่นตามกติกา พรรคที่แพ้ก็จะทำตัวเป็นฝ่ายค้านและคอยชี้ขัยในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

7. รัฐบาลไม่พยายามจำกัดกิจกรรมการเมืองของกลุ่มประชากรใดหรือพรรคใด ครอบงำที่กลุ่มหรือพรรคเหล่านี้ไม่พยายามล้มล้างอำนาจรัฐบาลโดยใช้กำลัง หมายความว่ารัฐบาลประกัน เสรีภาพทางการเมืองของประชาชนหรือพรรคฝ่ายค้าน ครอบงำที่เสรีภาพนั้น ถูกใช้ไปในทางที่ชอบที่ควรไม่ เป็นการบ่อนทำลาย เสถียรภาพของรัฐบาลโดยวิธีรุนแรง

^{๑๖}ปรัชญา เวลาวิชช, "การศึกษาประวัติศาสตร์แนวทางการตัดสินใจ และ ทฤษฎีเกม," ใน หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 295-296.

8. มีพรรคสองพรรค หรือมากกว่านั้นแข่งขันกันควบคุมกลไกการปกครองของรัฐบาลโดยอาศัยการเลือกตั้ง³⁷ หมายความว่าในสังคมประชาธิปไตยแบบของ Downs การเลือกตั้ง เป็นการตัดสินใจขึ้น เด็ดขาดว่าพรรคใดจะเป็นรัฐบาล

การตัดสินใจลงคะแนนเสียงตามแนวทางของ Downs

ผู้ตัดสินใจลงคะแนนเสียงแต่ละคนปฏิบัติตนอย่างสมเหตุสมผลในการแสวงหาเป้าหมายทางการเมือง เฉพาะตน คือ คิดคำนวณ โดยยึดค่านิยมของตนเป็นหลัก เขาจะตัดสินใจว่าต้องการให้พรรคใดชนะ และพิจารณาผลงานของพรรคต่าง ๆ จากที่ผ่านมาในอดีต การที่บุคคลใดตัดสินใจเลือกพรรคใดก็โดยคาดหวังว่า ตนจะได้ประโยชน์หากพรรคนั้นได้เป็นรัฐบาล

Downs ได้ใช้สัญลักษณ์หลายตัว เพื่อกำหนดแนวทางการตัดสินใจของผู้เลือกตั้งแต่ละคน ซึ่งปรัชญา เวสาร์ชช ได้ดัดแปลงเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นดังต่อไปนี้³⁸

- U หมายถึงประโยชน์ที่ผู้ลงคะแนนแต่ละคนได้รับ หากพรรคใดพรรคหนึ่งได้เป็นรัฐบาล
- A หมายถึงพรรคซึ่งเป็นรัฐบาลอยู่ในขณะที่กำลังจะเลือกตั้ง หมายถึงพรรคที่กำลังพ้นวาระการเป็นรัฐบาล
- B หมายถึงพรรคฝ่ายค้าน
- U^A หมายถึงประโยชน์ที่ผู้เลือกตั้งได้รับจริง อันเป็นผลจากการทำงานของพรรคที่เป็นรัฐบาล เช่น สมมุติว่าชายคนหนึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้นปีละหมื่นบาท หากพรรค เอ ได้บริหารประเทศเป็นต้นไป

³⁷Downs, An Economic Theory of Democracy, pp.23-24.

³⁸ปรัชญา เวสาร์ชช, "การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์แนวทางการตัดสินใจและทฤษฎีเกม," หน้า 297-299.

- U¹ หมายถึงประโยชน์ในอุดมคติที่ผู้ลงคะแนน เชื่อว่าคนจะได้สูงสุด เท่าที่ควร
ได้ในช่วง เวลาหนึ่ง คือถ้ามีรัฐบาลในอุดมคติ เกิดขึ้นในช่วง เวลาก่อน
เลือกตั้ง เขาจะได้ประโยชน์สูงสุด เพียงใด
- E หมายถึงค่านิยมที่คาดหวังของผู้ลงคะแนน เสียเลือกตั้ง
- t หมายถึงระยะเวลาที่จะมีการลงคะแนน เสีย
- t+1 หมายถึงระยะเวลาที่มีรัฐบาลบริหารประเทศหลังจากการ เลือกตั้งไปจน
ถึงการ เลือกตั้งครั้งต่อไป

จากสัญลักษณ์ดังกล่าว Downs เสนอสูตรการพิจารณาการตัดสินใจในสถานการณ์
ที่มี 2 พรรค ดังนี้

$$E(U^{A_{t+1}}) - E(U^{B_{t+1}})$$

กลุ่มสัญลักษณ์แรก ($E(U^{A_{t+1}})$) หมายถึง ค่านิยม (หรือประโยชน์) ที่คาดหวัง
ว่าจะได้ ถ้าพรรครัฐบาลได้ครองอำนาจอีกครั้งหนึ่ง ส่วนกลุ่มสัญลักษณ์ที่สอง ($E(U^{B_{t+1}})$)
หมายถึงค่านิยม (ประโยชน์) ที่คาดว่าจะได้ ถ้าพรรคฝ่ายค้านเป็นรัฐบาล เมื่อนำค่านิยม
ทั้งสองตัวมาหักลบกันหากยังมีค่าเป็นบวก แสดงว่าพรรครัฐบาลยังให้ประโยชน์แก่ตนมาก
กว่า เขาจะลงคะแนนให้พรรครัฐบาล แต่ถ้าค่าเป็นลบแสดงให้เห็นว่าพรรคฝ่ายค้านน่าจะ
ให้ประโยชน์ได้มากกว่าพรรครัฐบาล เขาก็จะลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้าน

เนื่องจากผู้ลงคะแนนไม่ทราบว่า พรรคฝ่ายค้านจะทำอะไรได้ถ้าเป็นรัฐบาล
เนื่องจากไม่เคยเห็นผลงานบริหารประเทศในช่วงก่อนลงคะแนน เสีย และผู้ลงคะแนน
เสียเองก็มีได้ เชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า ทุกสิ่งที่พูดในเวลาหาเสียงจะเกิดขึ้นได้จริง ผู้ลง
คะแนนจึงอาจพิจารณาผลงานของรัฐบาลกับผลงานที่คาดว่าพรรคฝ่ายค้านอาจจะทำ หาก
เป็นรัฐบาลในช่วง เวลาที่ผ่านมา ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$(U^A_t) - E(U^B_t)$$

(ผลงานรัฐบาลปัจจุบัน-ผลงานที่คาดว่าพรรคฝ่ายค้านจะทำ ถ้าเป็นรัฐบาลปัจจุบัน)

ตัวอย่าง เช่น ชายคนหนึ่งได้รับรายได้เพิ่มขึ้นปีละหมื่นบาท เนื่องจากพรรค เอ เป็นรัฐบาล (U^A_t) แต่ชายคนนี้อาจคิดว่าถ้าพรรคฝ่ายค้าน คือ พรรค บี เป็นรัฐบาล แทนในช่วงเวลาที่ผ่านมา คนน่าจะมียาได้เพิ่มถึงปีละหมื่นห้าพันบาท $E(U^B_t)$ ก็แสดงว่าพรรคฝ่ายค้านน่าจะดีกว่าและควรลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้าน

นอกจากนี้ ผู้ลงคะแนนอาจพิจารณาเปรียบเทียบจากประโยชน์ที่ตนได้รับจริง กับ ประโยชน์ที่ควรจะได้รับในแง่อุดมคติในเวลาปัจจุบัน ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\frac{U^A_t}{U^t}$$

ถ้าประโยชน์ที่ได้รับในแง่อุดมคติ (U^A_t) มีสูงเกินกว่าที่ได้รับจริง (U^t) หลายเท่า ผู้ตัดสินใจลงคะแนนอาจหันไปเลือกลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้านก็ได้

ตัวอย่าง เช่น ชายคนหนึ่งได้รับประโยชน์ (U^t) เพิ่มปีละหนึ่งหมื่นบาท แต่ชายคนนี้อาจคาดคิดว่าถ้าพรรคใดเป็นรัฐบาล คนควรจะมีรายได้เพิ่มถึงปีละสองหมื่นบาท (U^A_t) ซึ่งนับเป็น 2 เท่า ($20,000/10,000$) ของผลประโยชน์ที่ได้รับจริง ชายคนนี้อาจเปลี่ยนใจไม่เลือกพรรครัฐบาลเดิม

โดยสรุป การตัดสินใจลงคะแนนเสียงโดยชอบด้วยเหตุผลในสถานการณ์ที่มีพรรคการเมือง 2 พรรค ขึ้นกับการคาดคะเนของผู้ตัดสินใจว่า คนจะได้รับประโยชน์จากพรรคใดมากที่สุด ถ้าพรรคนั้นได้เป็นรัฐบาล

ผู้ตัดสินใจจะเลือกตัดสินใจในตนเองเดียวกันในสถานการณ์ที่มีหลายพรรค ซึ่ง Downs ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนชอบ จะมีทางชนะ เขาจะลงคะแนนเสียงให้พรรคนั้น
2. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนชอบไม่มีโอกาสชนะเลย เขาจะลงคะแนนให้พรรคอื่น ซึ่งดูจะมีทางชนะ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้พรรคที่เขาไม่ชอบมีโอกาสชนะ
3. ถ้าผู้ลงคะแนน เป็นคนที่มุ่งอนาคต เขาอาจลงคะแนนให้พรรคที่เขาชอบถึงแม้ จะไม่มีโอกาสชนะ ทั้งนี้ เพื่อ เปิดทางเลือกในการเลือกตั้งในอนาคตไว้ (คือไม่ให้พรรคของตนแพ้จนต้องถอยจากวงการ เมืองไปเลย)

สรุปได้ว่า การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ตามแนวความคิดของ Downs คือ ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ละคน จะปฏิบัติอย่างสมเหตุสมผล โดยจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของตนเองมากที่สุด การตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองใด ก็โดยคาดหวังว่าตนจะได้ประโยชน์ หากพรรคการเมืองนั้นได้เป็นรัฐบาล การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า "rational voter model" คือแบบของการลงคะแนนเสียง เพื่อผลประโยชน์ของผู้ลงคะแนนเสียงเอง นั่นคือผู้ลงคะแนนเสียงจะตัดสินใจว่าจะไปลงคะแนนเสียงหรือไม่ และลงให้ใครตามเหตุผลของตน ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าเหตุการณ์ใดจะก่อผลประโยชน์ให้เขามากกว่ากัน ซึ่งตามปกติแล้ว เขาจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายใกล้เคียงกับ เขามากที่สุด³⁹

การศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งนั้น ประชาชนน่าจะให้ความสำคัญกับการเลือกผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมือง เพราะการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีขึ้นหลังจากที่ได้มีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นแล้ว และในทางปฏิบัติได้มีพรรคการเมืองเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล ดังนั้นพรรคการเมืองน่าจะเป็นสถาบันที่ผู้เลือกตั้งมีความคุ้นเคย และเห็นความสำคัญมากขึ้นในการลงคะแนนเสียง ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงควรจะคำนึงถึงพรรคการเมืองมากขึ้น

³⁹Neimi and Weisberg, Controversies in American Voting Behavior, pp. 11-13.

ประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเลือกตั้ง คือ ระหว่างระบบเลือกพรรคทั้งหมด ระบบเลือกตัวบุคคล และระบบที่มีการเลือกผสมผสานระหว่างสองระบบนี้ ระบบใดเหมาะสมที่สุด ระบบเลือกพรรคหรือเลือกแบบเบอร์เดียวพรรคเดียวนั้นมุ่งที่จะเสริมสร้างให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญในการปกครอง ช่วยเสริมสร้างระเบียบวินัยของพรรค และทำให้พรรคการเมืองมีจำนวนน้อยลง ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นและความมีเสถียรภาพทางการเมือง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาประเทศ ส่วนการเลือกเป็นรายบุคคลนั้นให้ความสำคัญเป็นอิสระในการเลือกได้สูงสุด แต่ไม่ได้เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของพรรคการเมืองในการก้าวไปสู่ความเป็นสถาบันที่มั่นคงได้รวดเร็วนัก รวมทั้งอาจไม่เอื้อต่อการพัฒนาการเมือง การเลือกแต่ละระบบดังกล่าวมีข้อดีข้อเสียที่ก้ำกึ่งกัน แล้วแต่ว่าจะให้ความสำคัญด้านใดมากกว่ากัน (ปัจเจกชนหรือส่วนรวม) หรือเห็นความจำเป็นในลำดับก่อนหลังแตกต่างกันสำหรับการพัฒนาการเมืองของไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยก็ให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองอย่างมาก จะเห็นจากการสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้ กฎหมายกำหนดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง และพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เขตเลือกตั้งนั้นพึงมีได้ และพรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครให้ครบจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีได้ทั่วประเทศ (347 คน) คือแต่ละพรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งตั้งแต่ 174 คนขึ้นไป แต่การลงคะแนนเสียงไม่กำหนดให้เลือกแบบเป็นระบบพรรค จะเลือกผู้สมัครคนใดก็ได้ตามความพอใจของผู้ลงคะแนนเสียง ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า ในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งนี้ ผู้ลงคะแนนเสียงมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างไร ยึดหลักเกณฑ์ที่จะเลือกพรรค หรือเลือกบุคคลหรือเลือกแบบผสมผสานกันไป และผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนให้น้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างไรบ้าง

จากการสังเกตโดยทั่วไป และจากการวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง เมื่อปี 2522 ปรากฏว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่ ยัมนิยมเลือกตัวบุคคลมากกว่าเลือกเป็น

ระบบพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท⁴⁰ และผลการวิจัยในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 ก็ยังปรากฏว่า ผู้ที่เลือกโดยคำนึงถึงผู้สมัคร มีมากกว่าคำนึงถึงพรรค คือ ร้อยละ 47 ระบุว่าเลือกโดยคำนึงถึงผู้สมัครเป็นเกณฑ์ ในขณะที่ร้อยละ 36 ตอบว่าไปลงคะแนนเสียงโดยคำนึงถึงพรรค ส่วนที่เหลือร้อยละ 17 ตอบว่าไปเลือกตั้งโดยคำนึงถึงผู้สมัครและพรรคคละกันไป⁴¹

ผู้ที่ตอบว่าลงคะแนนเสียงเพราะว่าเลือกพรรคการเมืองนั้น ก็ยังแยกเป็นหลักเกณฑ์ของการเลือกพรรคการเมืองได้หลายอย่าง และแต่ละอย่างผู้ลงคะแนนเสียงก็จะให้น้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์แตกต่างกันด้วย แล้วแต่ว่าจะให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ใดมากที่สุด ผู้ที่ตัดสินใจเลือกโดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งก็เช่นเดียวกันว่าจะให้น้ำหนักกับหลักเกณฑ์ของผู้สมัครส่วนย่อยใดมากที่สุด ซึ่งก็แล้วแต่ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน

ตัวอย่าง การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนายแดง

นายแดง กำลังพยายามทำการตัดสินใจว่าจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดดี หลังจากที่เขายอมรับแล้วว่าต้องทำการตัดสินใจ และได้รับข่าวสารของผู้สมัคร และนโยบายของพรรคการเมืองแล้ว เขาได้วางหลักเกณฑ์ไว้แล้วว่า จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้งผสมผสานกันไป โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์และน้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์ ดังตารางที่ 2.4

⁴⁰ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย : ศึกษาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 เมษายน 2522 (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 86.

⁴¹ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 149.

ตารางที่ 2.4 ตัวอย่างการกำหนดหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการ
ตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์	น้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์ ที่แต่ละคนจะกำหนด
1. พอใจนโยบาย	5
2. ชื่อเสียงของพรรค	2
3. นิยมในตัวหัวหน้าพรรค	0
พรรค 4. เชื่อในความสามารถของพรรค	2
5. พอใจผลงานของพรรคขณะ เป็นรัฐบาล	3
6. พอใจผลงานของพรรคขณะ เป็นฝ่ายค้าน	0
7. พรรคสามารถช่วยทำประโยชน์ได้	5
8. อื่น ๆ (ระบุ)	
1. คู่แข่ง	5
2. มีความรู้	4
3. ชื่อสัตย์	3
ผู้สมัคร 4. ช่วยเหลือทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น	5
5. พอใจนโยบายส่วนตัว	0
6. เชื่อมั่นในความสามารถ	0
7. มีชื่อเสียงส่วนตัว	0
8. อื่น ๆ (ระบุ)	0

จากตารางที่ 2.4 อธิบายได้ว่า นายแดง มีหลักเกณฑ์ในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง และตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งควบคู่กันไป โดยในหลักเกณฑ์พรรคการเมือง ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของนโยบายพรรคการเมือง กับความสามารถของพรรคที่สามารถช่วยทำประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสำคัญในสเกลที่สูงที่สุด แล้วให้ความสำคัญกับผลงานของพรรคในขณะ เป็นรัฐบาลรองลงมา ให้ความสำคัญกับชื่อเสียงของพรรคกับความสามารถของพรรค เป็นอันดับรองลงมาตามลำดับ ส่วนหลักเกณฑ์ในด้านผู้สมัคร นายแดงให้ความสำคัญกับความคุ้นเคยกับการทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นมากที่สุด แล้วให้ความสำคัญกับความรู้ความซื่อสัตย์ เป็นอันดับรองลงมาตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินและการจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เมื่อได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ที่ใช้ ในการลงคะแนนเสียงแล้ว ตามที่ผู้ลงคะแนนเสียงใช้ เป็นเกณฑ์ในการคิด เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง หลังจากนั้นจะ เป็นการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน (หรือ เท่าที่ผู้ลงคะแนนเสียงจะประเมิน) ว่าตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนควรจะได้รับ การประเมินเท่าไร ตามการประเมินของผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน จากตารางที่ 2.5 แสดงให้เห็นถึงผลที่ได้รับจากการประเมินโดยใช้มาตราส่วน 1(ต่ำ) - 5(สูง) ผลรวมของผู้สมัครแต่ละคนจะได้จากการคูณน้ำหนัก ในแต่ละหลักเกณฑ์ที่ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนได้กำหนดเอาไว้ กับการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนในหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วและรวมคะแนนเหล่านี้ทั้งหมดสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนในการตัดสินใจ

ตารางที่ 2.5 การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

	พรรค					ผู้สมัคร				รวม
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	
น้ำหนัก	5	2	2	3	5	5	4	3	5	
หลักเกณฑ์*	1	2	3	4	5	1	2	3	4	
ผู้สมัคร										
นาย ก.	3	4	3	5	5	3	5	4	5	141
นาย ข.	3	4	3	5	5	1	3	2	1	97
นาย ค.	3	4	3	5	5	5	5	5	5	154
นาย ง.	4	5	3	5	4	1	2	4	1	101
นาย จ.	4	5	3	5	4	5	5	5	5	156
นาย ฉ.	4	5	3	5	4	1	1	2	1	91

หมายเหตุ* (พรรค), 1 = พอใจนโยบาย, 2 = ชื่อเสียงของพรรค, 3 = ความสามารถของพรรค 4 = ผลงานของพรรคขณะเป็นรัฐบาล 5 = พรรคสามารถช่วยทำประโยชน์ได้
(ผู้สมัคร), 1 = คู่แข่ง, 2 = มีความรู้, 3 = ชื่อเสียง, 4 = ช่วยเหลือทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น

จากตารางดังกล่าว ผู้สมัครที่ได้รับการประเมินค่าสูงสุดเรียงตามลำดับความคิดเห็นของผู้ลงคะแนนเสียงคนนี้ คือ นาย จ. นาย ค. นาย ก. นาย ง. นาย ข. และ นาย ฉ. ตามลำดับ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้ลงคะแนนเสียงก็ไม่ได้ประเมินผู้สมัครทุกคนที่สมัครรับเลือกตั้ง แต่จะประเมินผู้สมัครบางคนเท่านั้น ผู้สมัครที่ไม่ได้รับการประเมินก็จะได้รับการประเมินเป็นศูนย์ตามความคิดเห็นของผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน

ขั้นตอนที่ 4 การตัดสินใจสุดท้ายที่จะลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง

ในขั้นตอนนี้ ตามปกติแล้วผู้ลงคะแนนเสียงจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่มีคะแนนรวมจากการประเมินมากที่สุด จากตารางที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับการลงคะแนนเสียงให้ คือ นาย จ. นาย ค. และนาย ก. ตามลำดับ เพราะเป็นผู้ที่ได้รับการประเมินด้วยคะแนนสูงสุด เมื่อรวมคะแนนการประเมินทั้งเขตการเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครที่ได้รับการประเมินค่าสูงสุด และจัดลำดับให้อยู่ในลำดับที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงมีได้รวมกันแล้วมีจำนวนมากที่สุด ก็จะได้รับ การเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน เขตเลือกตั้งนั้น ๆ

ผู้ลงคะแนนเสียงที่มีหลักเกณฑ์ในการให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพียงอย่างเดียวก็มีวิธีการหรือขั้นตอนในลักษณะเดียวกัน แต่ในขั้นตอนนี้อาจจะมีเหตุการณ์บางอย่างเข้ามาสอดแทรก คือ ผู้ลงคะแนนเสียงบางคนอาจจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามอิทธิพลของสิ่งของ เงินทอง ที่ได้รับจากหัวคะแนน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเงินและสิ่งของนี้อาจจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งด้วย กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะมีขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งมาโดยตลอด จนกระทั่งได้ตัวผู้สมัครที่ได้รับการประเมินสูงสุด แต่เมื่อรับเงินหรือสิ่งของไปแล้ว อาจจะทำการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่ตนเองรับสิ่งของ เงินทองมาก็ได้ ในการศึกษาครั้งนี้ก็จะทำการศึกษาประเด็นนี้ด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะลดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เขตเลือกตั้งนั้นจะมีได้ หรือเท่าที่จะลงคะแนนเสียงให้ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรก คือ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การรับสมัครเลือกตั้ง การยอมรับความจำเป็นที่จะต้องทำการตัดสินใจ ผู้ลงคะแนนเสียงที่ไม่ยอมรับในการตัดสินใจก็อาจจะลงคะแนนเสียงตามสิ่งของหรือเงินทองที่ได้รับมา หรืออาจจะลงคะแนนแบบกาบาทลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดก็ได้ ซึ่งเป็นการตัดสินใจลงคะแนนเสียงในลักษณะที่ "ไม่ เป็นกระบวนการ"

เพราะขั้นตอนในการตัดสินใจ ขั้นตอนต่อมาไม่ได้เกิดขึ้น ส่วนผู้ตัดสินใจอีกลักษณะหนึ่งคือ การตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงที่ผูกพันอยู่กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง หรือพรรคการเมือง พรรคใดพรรคหนึ่ง เมื่อรู้ว่าใครเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งบ้าง ก็สามารถที่จะทำการตัดสินใจ ได้ทันที ขั้นตอนต่าง ๆ ในการตัดสินใจจะเกิดขึ้นติดต่อกันทันที โดยที่การพรรคหาเสียง เลือกตั้งแทบจะไม่มีผลในการตัดสินใจเลย แต่การตัดสินใจในลักษณะนี้ยังมีลักษณะ " เป็น กระบวนการ" เพราะยังมีขั้นตอนต่าง ๆ ติดตามมาในกระบวนการตัดสินใจ ผู้ตัดสินใจอีก ลักษณะหนึ่ง คือ ผู้ตัดสินใจที่นำเอาข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งมาเป็นส่วนประกอบ สำคัญในการที่จะตัดสินใจเลือกลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง ผู้ลงคะแนนเสียง ในลักษณะนี้การพรรคหาเสียงเลือกตั้ง มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจ เพราะจะทำให้ผู้ลง คะแนนเสียงรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มากที่สุด ซึ่งการพรรคหาเสียงนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อจูงใจผู้ลงคะแนนเสียงยอมรับตนเองมากที่สุด ผู้สมัครรับเลือก ตั้งจะใช้สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ ในการที่จะนำข่าวสารของตนเองผ่านไปให้ผู้ลงคะแนนเสียง ให้มากที่สุด ทั้งการใช้หัวคะแนน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โปสเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือการปรากฏตัวของผู้สมัครต่อผู้ลงคะแนนเสียงโดยตรง ข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ ผ่านสื่อใด ที่ผู้ลงคะแนนเสียงเชื่อถือมากที่สุด และสื่อหรือช่องทางใดที่ผู้สมัครใช้มากที่สุด อีกกรณีหนึ่งที่นำศึกษาก็คือ ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีหลายแง่หลายมุม ทั้งเกี่ยวกับผู้สมัครโดยตรง หรือนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมือง ข่าวสารแบบใดที่ผู้ลง คะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากที่สุด จนนำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครในขั้นตอนที่ 2 รวมทั้งการให้น้ำหนักของหลัก เกณฑ์ด้วยว่า ให้ความสำคัญแต่ละหลัก เกณฑ์มากน้อยแค่ไหน ซึ่งผู้ลงคะแนน เสียงแต่ละคนจะมีหลัก เกณฑ์และให้ความสำคัญกับแต่ละหลัก เกณฑ์ที่แตกต่างกัน บางคนอาจจะให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผสมผสานกันไป และแต่ละคน จะให้ความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของหลัก เกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ เท่าเทียม กัน ทั้งนี้แล้วแต่ค่านิยมและจุดมุ่งหมายของแต่ละคน ขั้นตอนที่ 3 เป็นการประเมินและจัด ลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน (หรือเท่าที่ผู้ลงคะแนน เสียงจะประเมิน) ควรจะได้รับการประเมินในแต่ละหลัก เกณฑ์ที่ค่านิ่งถึงมากน้อย เพียงใด ผู้ที่ได้รับการ ประเมินด้วยคะแนนสูงสุดจะ เป็นผู้ที่ได้รับการลงคะแนน เสียงให้ตามลำดับ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะทำการศึกษาในครั้งนี้

สรุปแล้ว การตัดสินใจเลือกตั้งในการศึกษาครั้งนี้จะมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ

1. การตัดสินใจเลือกตั้งที่ "ไม่เป็นกระบวนการ" คือการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้น โดยไม่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 4 ขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขั้นตอนที่ 3 การประเมินและการจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้ง การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในลักษณะนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น กากบาทตามสะดวกสบายหรือตามความพอใจ, ลงคะแนนเสียงให้แล้วเสร็จไป, ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเงินทองหรือสิ่งของหรือลงคะแนนเสียงให้ตามคำบอกเล่าของพรรคพวกเพื่อนฝูง การลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้จะเป็นการลงคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงให้โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่เลย และไม่มี การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้ง เข้ากับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย

2. การตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "เป็นกระบวนการ" หมายถึง การที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง โดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครบทั้ง 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะลดผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เหลือเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ หรือเท่าที่ความต้องการจะลงคะแนนเสียงให้ ในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนี้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะมีหลักเกณฑ์ของตนเองว่า จะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่ อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างและมีขั้นตอนในการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้ง เข้ากับหลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการประเมินด้วยคะแนนสูงสุด คือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะได้รับการลงคะแนนเสียงให้จากผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงในลักษณะนี้ อาจจะตัดสินใจได้ทันทีที่ทราบว่ามิคร เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งบ้างหรือตัดสินใจโดยอาศัยการรณรงค์หาเสียง ประกอบการพิจารณาด้วย ก็ถือว่าเป็นการตัดสินใจเลือกตั้งในลักษณะที่ "เป็นกระบวนการ" ด้วยกันทั้งสิ้น

สิ่งที่จะทำการศึกษาค้นคว้า คือ ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน และมีเหตุผลในการไปลงคะแนนเสียงที่แตกต่างกัน จะมีขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกต่างกันบ้างหรือไม่ ซึ่งจะได้ดำเนินการหาคำตอบต่อไป.